

April 1931. ✓ 4. šteV.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " polletno	18—
" " četrletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.

Carl Dantz:

Dragi fantje in dekleta!

Kot vajenec stojim sedaj pred vami, v klejastem predpasniku in z zavihanimi rokavi in se vam smejim: Ali me še poznate? Ali ste še moji prijatelji kakor tedaj, ko smo se potikali po cestah in obrežjih in pričakovali čudežev od življenja, ki se je odpiralo pred nami?

Tedaj smo bili otroci; toda že čez nekaj tednov smo bili v delavnicah kot delavci prav tako kakor odrasli ljudje. Oblali in pilili, nosili in potili smo se z njimi in dolžnosti, skrbi in prepire smo imeli prav tako kakor oni. Zlatih gorâ se prav gotovo nismo nadejali; toda pri toliki enoličnosti, mučenju in trdoti smo se vendar marsikdaj zagrabili za glavo: ali je mar življenje tako?

Ni bil lahak čas, ki smo ga prebili. Med 14. in 18. letom se vse težje prenaša, nego je potrebno. Saj veste, kako je, ko hoče telo rasti, ko se širi in dobiva mišičevje in ko se pri vsem tem začne vzbujati nekaj posebnega v srcu in glavi. Človek pride s tira in zato se tudi obnaša brez mere in meje: vsak trenutek se menja pridnost in lenoba, razigranost in slaba volja, veselje do življenja in občutek strašne nesrečnosti. Sam sebe ne spoznaš več in odrastli imajo gotovo prav, če se ježé nad našo vihravostjo.

Zmerjajo nas in ponižujejo. Toda pomagati nam ne morejo.

Saj sami ne prebivajo na prisojni strani življenja, kjer se da z denarjem in lepimi stvarmi omiliti marsikatero bridkost; saj sami zdihujejo v bedi, ki preži dan in noč na življenje delavcev. In prav tako zgodaj so morali v življenje in na delo kakor mi in prav tako niso smeli občutiti svoje mladosti. Ali morete sedaj razumeti, kako je nam mladim pri srcu?

Hude spore smo doživljali z očeti — matere so imele često več razumevanja za nas — hude besede smo si rekli, v jezi smo se razšli. In z otrokom je šel od hiše tudi kos zaslužka; to mnogo odtehta pri ljudeh, ki so navezani drug na drugega s primoranostjo, da služijo.

Tako smo mladi hodili svojo pot, marsikak ovinek smo napravili, često smo zašli; marsikdaj obupani, vedno pa od srca veseli, če nam je znal starejši prijatelj dobrohotno pokazati pravo pot.

In končno smo našli pravo pot — vendar pravim to danes samo zase.

Že zopet se smejim: vse se je dobro izteklo. Ali ste tudi vi dobre volje? Potem ste tudi vi hodili po pravi poti in ste moji prijatelji danes kakor nekdanj. In zato sem miren in srečen. Bratstvo delovnih ljudi naj živi! Vi, mladi delavci od blizu in daleč, ali mi boste tudi v bodoče stali ob strani pri delu, ki se sedaj začne?

Prijateljsko Vas pozdravlja

Peter Stoll.

Op. prev. — Peter Stoll, s katerim smo se seznanili v januarski »Svobodi« v uvodni »Poti v življenje«, govori to v začetku druge knjige, ki je izšla o njegovem življenju. Drugi del je izšel tudi v založbi Dietz in se imenuje: *Carl Dantz, Peter Stoll der Lehrling erzählt von Flegel-, Lehr- und Wanderjahren*. Stane 41 Din in ima 126 strani. V zdravem humorju pripoveduje življenje, ki ga slično doživlja vsakdo, preden postane odrasel kvalificiran delavec. Vedno ohrani zaupanje v bodočnost. Po vseh doživljenih težavah zakliče: «*Ne en cilj, sto ciljev! Čez vse meje naj se razlega klic: Delovna mladina vseh dežel, združi se! ... Lotimo se dela, ti tam, jaz tu in ne ustrašimo se niti pred največjim tepcem!*» — Krasna, razveseljiva knjiga, vredna, da si jo človek kupi in jo ima doma.

Ciril Štukelj:

Proletarski človek

»Kdor misli stare misli, je star. Kdor pa hoče novo in že danes na to novo usmerja vse svoje mišljenje in čutenje, je mlad, čeprav ima že sive lase. Kajti nov človek je. In taki novi ljudje morate biti vsi.«

Max Adler.

Meščanski zgodovinar Treitschke meni: normalno stanje je, da mora del družbe opravljati mehanizirano delo, da more drugi del družbe muzicirati, filozofirati, slikati in pesniti.

V tem »normalnem« stanju si je meščanski človek v dobrem stoletju tudi ustvaril svojo kulturo.

V sedanji dobi poseduje meščan prirodna bogastva, razpolaga z zemljo, zapoveduje na suhem, na morju in v zraku. Njemu pripadajo proizvodna sredstva in prevozna pota, tovarne in stroji, kolonije, trgi in blago. Po njegovi volji se oblikujejo odnošaji med ljudmi: spolno razmerje, zakon, vzgoja, morala, umetniški ideali, iluzije (blodni ideali) množic. Meščanstvo monopolizira rezultate znanosti, logiko možganov, vest javnosti, okus časa. Meščanstvo obvlada vse s svojo gospodarsko, socialno in ideološko (miselno) kulturo. Meščanska kultura je vsemogočna na zunaj.

Meščanski človek naravno tudi bdi nad vsemi svojimi pridobitvami, skrbno varuje vse svoje ustanove. Kajti z vso njegovo kulturo stoji in pade avtoriteta meščanstva.

Kaj pa je s proletarsko kulturo?

Dosledno bi bilo, da tudi proletarski človek ustvarja svojo kulturo. Tega pa do nedavnih časov ni bilo. Otrok mora priti do zavesti, da lahko začne nekaj ustvarjati. Delavec se mora zavedati svojega položaja, da more začeti ustvarjati svoje. To zavest je vzbudil šele Marxov nauk. Kjer marksizem ni prodril med proletariat, tam živi delavstvo še danes topo življenje delovne živine.

»Sam si pomagaj in bog ti pomore« — ta izrek velja zlasti za proletariat. Kajti s silnimi težavami se mora boriti v vsem svojem delu. Kjerkoli ustanove delavci kakršnokoli svojo enoto, naleté na zapreke. Z vseh strani jim leté polena pod noge. Pa naj ustanovljajo karkoli: bodisi konzumno ali produktivno zadrugo, časopis ali književno družbo, strokovno ali izobraževalno organizacijo. Vselej se srečajo z velikimi ovirami, kadarkoli skušajo uveljaviti lastno proletarsko naziranje: bodisi da stremé po reformi zakona, ali da hočejo drugačno vzgojo otrok, ali da propagirajo novo moralo, nov način življenja.

Proletarec je navezan na meščansko kulturo. Komaj pride na svet, že vdihava zrak te kulture. Doma, v družini, v šoli, na cesti, v tovarni, v gostilni, v gledališču, v vlaku, v bolnici, na pokopališču — povsod sreča izraze meščanskega duha.

Iz časopisa mu govori meščanski svet, iz knjige meščanska miselnost. Na gramofonski plošči, na radio-valu se producira meščanski duh. Nihče se ne more izogniti tej povsod prisotni meščanskosti.

S tem pa še ni rečeno, da mora proletarski človek brezpogojno v njej utoniti. Ali se bo razvil v samostojno-mislečega človeka ali bo samo žrtev svoje okolice, to zavisi od njegovega materialnega položaja, od

usmerjenosti njegovega mišljenja, od njegove duševnosti. Različni ljudje, kakor znano, različno doživljajo in reagirajo na iste vtise.

Največkrat delavec enostavno sprejema vtise in vplive okolice, t. j. — se pomeščani. Čim manj je v njem razvito čuvstvo samozavesti, tem lažje se prilagodi razmeram. To prilagoditev podpira še okolnost, da prva proletarska generacija izhaja iz kmečkega in malomeščanskega sveta. Morda ima delavec še kak vrtiček, kozico ali molzno kravo. Navezan na preteklost, je nesiguren v sedanosti. Ta nesigurnost ga duševno žene v tabor močnejših. Tako je marsikak delavec materialno popolnoma sproletariziran, v svoji notranjosti je pa pristen, omejen malomeščan. To je ena stran pomeščanjenja.

Grozi pa tudi druga stran pomeščanjenja iz lastnih vrst. Na primer od bivših delavcev, ki so se dvignili na precej dobro preskrbljene položaje v raznih panogah del. gibanja. Sigurno nameščenje, točno prejemanje plače, dobro zakurjena pisarna, ugleden položaj, pridobljena rutina v opravljanju formalnih uradnih poslov — vse to spravlja delavskega uradnika v nevarnost, da postane vreden tovariš meščanskemu birokratu. Le še s to razliko, da pomeni za meščana tak položaj samo ob sebi razumljivo življenje, dočim pomeni za prejšnjega proletarca imenitno karijero. Tako z vedno večjim užitkom in pohlepom sega po meščanskih slaščicah, dokler se popolnoma ne odtuji sredini, iz katere je izšel. Izvrševanje uradnih dolžnosti je potem še edina vez med njim in delavstvom. S srcem ni več v delavskem gibanju tak človek. To pa jemlje vsak polet njegovemu delu.

Nemški pesnik J. B e c h e r orisuje v neki pesmi takega pomeščanjenega proletarca! Iz nižine je prišel, iz množice, sam je nosil delovno obleko, njegovo ime ni pomenilo nič: v njegovem želodcu je marsikdaj krulila skrb za vsakdanjim kruhom. Marsikdaj tudi on ni vedel, s čim naj plača najemnino. Tudi v njegovi hiši je ležala zdelana, bolna mati s slabotnim otrokom. Tudi on je bil morda mož, ki ga je skrivil obup in zopet zravnal odpor. Ni vedel, ne kam, ne kod... Toda nekega dne se mu je odprla pot navzgor od stopnice do stopnice, višje, vedno višje. — In prišla je prilika, da se je usedel za eno mizo z imenitnimi gospodi, ki so trčili z njegovim kozarcem, mu zaupno pomežiknili in ga potrepjali po rami: »Saj ste popolnoma razumen človek, napačno smo si vas predstavljali tedaj, ko smo še...« In bivši delavec se je zasramoval svojih žuljavih rok, ki jih je pokril z glacé-rokavicami. Dobro priligajoč se frak naj zakrije drugo... Njegovo ime se prikaže v listih. In ljudje, s katerimi se je seznanjal, so mu odgovarjali: »A, vi ste gospod Mayer, slavni...« In postal je kot jegulja gladek govornik, prevejan vodja zborovanj, človek z železnim čelom, z lici, mehkiimi kot goba, z vodenimi očmi, ki ostanejo mirne ob vsaki resnici. — Naraščajoča brezposelnost. Kako pomagati? — Eh, kaj! Navadil se je sovražiti svojo preteklost, odložiti vse, kar je dišalo po proletarcu in potegniti debelo črto med svojo preteklostjo in sedanostjo... Tako sedaj pomeščanjeni »delavski voditelj« zadovoljno sedi na svojem stolčku, s ciničnim nasmehom, vseveden, brez vesti, brez duševnih konfliktov, zdrav...

Nič manjši človek kakor B e b e l, predvojni vodja nemške socialne demokracije in internacionale, je ponovno opozarjal na nevarnosti, ki groze proletarskemu gibanju od pomeščanjenih funkcionarjev.

Tudi pri nas vidimo v marsikaki socialni instituciji ljudi, ki sedé le v svojih uradnih pisarnah in ki jih izven pisarne ne srečaš v nobeni

delavski družbi, v nobeni delavski strokovni, kulturni, zadružni ali karšnikoli delavski organizaciji. Žive pač, kakor pravijo Nemci, »in der kleinbürgerlichen Sechs-Zimmer-Wohnung-Gesinnung«.

Te nevarnosti pomeščanjenja so velike zlasti tedaj, če pomeščanjeni funkcionarji najdejo oporo v nekaterih proletarskih plasteh. Dobro plačane delavske kategorije se namreč tudi rade nagibajo k indiferentnosti, filistrstvu in komodnosti. Živé v čuvstvu, da so s svojo življenjsko potjo prišli na vrh in da njim ni več potrebno sodelovanje v delavski organizaciji. Tako mišljenje gotovo ni koristno za delavstvo, ki ima pred seboj še težko in dolgo pot, da v celoti izvrši svojo zgodovinsko nalogo.

Drugi škodljiv ekstrem je — divji protest. Obupani ljudje se često odločijo za obupne čine. To velja za posameznike kakor za večje skupine. Slabo plačani ali brezposelni delavci često brez svoje strokovne organizacije napravijo nepremišljena protestna dejanja. Njihova posledica je obupno razočaranje in njemu sledeča topost. Tako so divje protestne akcije še večja škoda za delavstvo nego prej omenjene nevarnosti pomeščanjenja.

Pri tem moramo omeniti intelektualce. Teh je žal v našem del. gibanju tako malo, da ni mogoče govoriti o kakem velikem njihovem vplivu v pokretu. V drugih gibanjih, kjer je mnogo več intelektualcev, se čutijo poleg dobrih vplivov njihovega sodelovanja zlasti kvarne posledice njihovih meščanskih tradicij, ki jih prinesejo s seboj v delavsko gibanje in z njimi često nezavestno škodujejo zdravemu razvoju delavskega razreda.

Pri nas smo po vojni čutili bolj drugo škodljivo plat intelektualcev, ki so se zatekli večinoma v najradikalnejše vrste. Iz maščevanja nad tem ali onim konfliktom: v šoli s profesorjem, doma s starši, pri iskanju poklica itd., so dali svojemu osebnemu protestu socialno ali politično legitimacijo. Ob prvi večji preizkušnji je pa padla maska radikalizma. Kdor se ni vživel v vso resnost delavskega gibanja, je nujno moral odpasti. Kajti moderno delavsko gibanje ne more poznati romantike v prid in užitek kakih osebnih junakov. Zato smo po vojni doživeli spremembo marsikaterega gorečega patriota v divjega revolucionarja, ki se je zopet kmalu izkrcał v varnem meščanskem pristanu. Kdor pa je prišel v delavsko gibanje z voljo, da mu pomaga, da se v njem uči in da res sodeluje, je in bo ostal v njem. Vse one preobrazbe iz patriota v revolucionarja in nazaj v patriota imajo pa prav isti značaj: osebna nezadovoljnost in protest je bila gonilna sila, vsakokratna politična, svetovno-nazorska ali verska obleka pa popolnoma slučajna.

Proletariat se mora na svoji zgodovinski poti izogibati obema nevarnostima: ne sme iskati opore v meščanstvu, niti se ne sme zadovoljevati s tem, da slepo revoltira proti meščanstvu. Ne sme se niti prilagoditi staremu, niti se izgublјati v praznih protestih. Niti pomeščanjenje, niti revolta.

Socialno osvobojenje ni nobeno enkratno nasilje, ki bi vrglo svet iz tečajev, temveč je več ali manj dolgotrajen proces (razvoj), ki naj preobrazí svet in odnošaje med ljudmi. Končni namen marksizma je enakopravno, kolektivno delovno človeštvo. To mora biti namen našega kulturnega dela: Priprava nove kulture gospodarstva, družbe, ideologije, človeških odnošajev.

Naše kulturno delo se zato ne sme omejevati samo na »Svobodo« in »Cankarjevo družbo«. Kulturno delo teh dveh izobraževalnih društev

naj daje predvsem duhovne materialne vire za kulturno delo vsega delavskega gibanja. Kulturno-vzgojno delo ne sme biti samo postransko, ne sme biti samo za sport in razvedrilo, temveč vse delovanje vseh različnih delavskih organizacij mora biti kulturno-vzgojno delo.

Vprašajmo se! Kako daleč je prišel proletariat na potu do tega cilja? Koliko je razvil početke za novo, samostojno miselno usmerjenost? To resno vprašanje nas sili k boljšemu, intenzivnejšemu, kolektivnemu delu.

Proletarski človek se mora osvoboditi preteklosti, mora oploditi sedanost in rešiti nalogo bodočnosti. Svojo pot mora hoditi in igrati svojo vlogo do kraja. Šele preobrazba vse kulture pomeni zmago in uresničenje našega cilja.

Proletarski človek stoji in pade s tem dejanjem. Potem stopi na njegovo mesto kolektivistični človek.

L. Pantelejev:

Ura

Prevaja Mile Klopčič.

Ilustrira B. F.

(Nadaljevanje.)

Prišla sta v prostrano dvorano. Na stenah so viseli razni letaki, Lenin, Trockij. Parketna tla so se bleščala kot voda. Fantov je bilo kar črno. Bradat možak s palico v roki je poveljeval.

»Mirno! Na des-no!«

Tudi Petjka se je uvrstil, vzravnal kot vojak in se obrnil na desno.

Tedaj je prišel Fjodor Ivanovič. Pregledoval je fante, ukazal temu, naj poravnaj pas, drugemu spet, naj si gre umit obraz.

Opazil je Petjko in namršil obrvi:

»Kaj? Novinec hoče tudi z vami? — Ne! Danes ne smeš ž njimi!

Odpočij se!«

Pogledal je enoakega:

»Tudi Pjatakov ne pojde nikamor. Radi svojega današnjega vedenja se danes ne sme kopat.«

Fant je zajokal in stopil iz vrste.

Tudi Petjka je stopil iz vrste, jokal pa ni.

Samo žalosten je bil.

V parih so šli fantje mimo njega. V koraku:

»Leva! Leva!«

In so odšli. Fjodor Ivanovič je pristopil k Petjki ter ga potrkal po ramenu.

»Le pogum, moj dragi! Se boš že privadil življenju pri nas. Fantje so vsi zadovoljni. Le pretepati se ni dovoljeno. Tako. Pojdi se igrat na dvorišče. Alo!«

Petjka je šel na dvorišče.

Fantje, ki so bili ostali doma, so se na dvorišču igrali s količki.* Povabili so Petjko k sebi. Samo nasmehljal se je:

»Ne bom se igral. To je za majhne otroke.«

Šel je v stran k ograji in sedel na kup majhnih kamnov.

* V Rusiji zelo priljubljena igra »gorodki«: v zemljo začrtajo četverkotnik (mestce), vanj postavijo pet količkov, ki jih potem iz daljave kakih 12 metrov izbijajo iz mesteca z ocepki. Količek, ki pade na »mestno mejo« in ga tamkaj postavijo pokonci, se imenuje »pop«.

Preudarjal je:

»Kaj naj počnem?«

Mračilo se je. Megla je vstajala. Solnce je zahajalo. Fantje so se še vedno igrali. Slišal je njih glasove.

»Pop! Padel je!«

»Goljufija! Pop je v mestu!«

Gladki ocepki so letali po zraku in klopotaje skakali po zemlji.

Petjka je premišljal:

»Zbežim. To je jasno. Vsekakor pa je nevarno, nositi uro neprestano s seboj. Kaj slabega se lahko izkuha iz tega. Kdo ve? Mogoče tu vsak dan sežigajo perilo... Za zdaj moram uro skriti...«

Njegov načrt je bil trden. Sklenil je zakopati uro v zemljo. Ko pride ura bega, jo izkoplje. Že prihodnjo noč jo odkuri.

Legel je na trebuh in se ozrl. Fantje so se igrali s količki, premetavali pope. Vzgojitelj je čital knjigo. Nihče ni gledal semkaj.

Potegnil je uro iz žepa. Radovednost se ga je lotila. Kakšna je neki znotraj?

Odprl je pokrovček. Spodaj pa je bil drug pokrovček z dvema črnima črkama: S. K. Pod tem drugim pokrovčkom je bilo steklo, pod njim si videl kazalce.

Sekundni kazalec je tekel v majhnem, črnem krogu. Ure in minute so se gibale neopazno: če si jih gledal, so bile nepremične. Če pa si se obrnil v stran, so se premeknile. Ura je kazala eno minuto pred sedmo.

Tik ob ograji je odrinil kamenje in izkopal jamo, globoko do kolca. Zaprl je uro, jo čvrsto zavil v cunjjo ter položil v jamo.

Potem je jamo zasul s prstjo, potlačil z roko in zložil kamenje nazaj. Da bi ne zgrešil mesta, je vtaknil med kamenje vejico.

Potem se je stegnil, položil glavo na kamne nad svojim zakladom in sanjal.

Zmerom isto.

»Kupim si suknjo. S kožuhovinastim ovratnikom... Nožiček. Mogoče tudi revolver. Bonbone s sadnim nadevkom... jabolka...«

Tako zelo se je udal svojim sanjam, da je pozabil svoj žalostni položaj.

Ko so se bili vrnili fantje s kopanja, so šli v jedilnico pit čaj. Petjka se še zmenil ni za enookega, čeprav ga je ta spet začel sramotiti. Črni je tudi tokrat posegel vmes:

»Boš nehal, Pjatakov? Jih še nisi dosti izkupil?! Hočeš še več?«
Poslej ga je pustil Pjatakov pri miru.

Po čaju so šli vsi fantje, veliki in mali, na dvorišče in so se žogali. Petjka je bil zelo dobre volje. Žogati se žal ni znal, sicer bi se jim bil seveda pridružil. Strašno lepo je bilo.

Ko se je popolnoma stemnilo in se je nebo pokrilo z zvezdami, je zazvonilo. Vzgojitelj je glasno zaklical:

»Spat, fantje!«

Vse je cepetalo v spalnico.

Bila je velika, medlo razsvetljena soba. Bele stene in vse svetiljke iz mlečnega stekla. Povsod vrste postelj kakor v bolnici.

Črni je pokazal na posteljo poleg sebe:

»Tu je tvoja postelja. Spal boš poleg mene...«

Petjka je ogledoval posteljo. Malone zgrozil se je.

»Naj res ležem sem noter spat?«

Snežno bele rjuhe in blazine, siva odeja, ob vzglavju čista brisača.

»Če bi me videli moji stari pajdaši!... To bi se režali... Tu se nemara dobro spi...«

Potem se je zasmel:

»Ponoči na vsak način zbežim...«

Pa ni zbežal. Sploh ni prišel do tega. Kakor hitro se je ulegel, ga je premagal spanec in ga ni izpustil prav do jutra. Nič čudnega. Bil je na smrt utrujen...

Nekdo ga je potegnil za nogo. Brcnil je in hotel skriti nogo pod odejo. Spet ga je nekdo stresel ter potegnil za ramena. Dvignil je glavo in odprl svoje zaspane oči. Pred njim je stal Fjodor Ivanovič. Njegov obraz je bil ves resen. Njegove obrvi so se mrko pregibale.

Vsi fantje so še spali. Krepko smrčanje je šlo po spalnici... Šele daniilo se je.

»Vstani,« je dejal Fjodor Ivanovič. »No... Vstani. Opravek, ki se tebe tiče.«

Petjka se je dramil:

»Kaj neki?«

»Nekdo od milice je prišel pote.«

Petjki je padla glava v blazino. Skoro zakričal je.

»Prišel je pote, ne vem, zakaj. No... Vstani... Obleci se.«

Petjka se je oblačil. Roke so mu trepetale. Noge so mu trepetale. Le s težavo je nataknil hlače. Težko mu je bilo pri srcu.

»Zakaj je prišla milica po mene?... Nič prida to...«

Kmalu je bil oblečen in stopal za Fjodorom Ivanovičem.

V pisarni je sedel mlad miličnik. Brez brk. Z mapo pod pazduho. Dvignil se je:

»Je ta?«

»Da,« je rekel Fjodor Ivanovič.

»Potem dovolite, da ga vzamem s seboj. Pojdiva, državljan!«

Šla sta. Petjka ni vedel ne kam ne čemu. Miličnik je stopal hitro. Nprestano je podil Petjko:

»Brž! Brž!«

Petjka bi ga bil zelo rad vprašal. Pa se ni upal. Miličnik je bil zelo resen. Nazadnje se je opogumil in zelo plaho vprašal:

»Dovolite, zakaj moram k milici?«

»To sam veš.«

Hladno — kakor pristen uradnik.

Kmalu sta prišla do trga. Petjka se je hotel po svoji stari navadi pomešati v gnečo, a ga je miličnik zgrabil za rame:

»Kam? Kam bezljaš? Okrog trga greva. Ne igraj se.«

Šla sta okrog trga in prišla v revir.

(Dalje prihodnjič.)

Mednarodna porodna stavka

Vprašanje razmnoževanja človeškega rodu je danes velikega gospodarskega in kulturnega pomena za ves civilizirani svet.

Slovensko časopisje je precej pisalo o tem vprašanju, toda izčrpna, zaokrožena razprava o njem do danes pri nas ni izšla.

Večji narodi imajo bogato tozadevno literaturo, napisano iz različnih vidikov in nazorov. Nedavno je v založbi Societäts-Verlag izšla zanimiva knjiga: Ernst Kahn, Der internationale Geburtenstreik — Umfang, Ursachen, Wirkungen, Gegenmassnahmen? Naravno je, da se pisatelj naslanja predvsem na dejstva v Nemčiji, toda njegova izvajanja so tako splošna in pomembna, da je prav koristno, da o knjigi podamo širšo oceno.

Kahn pravi:

Oficijelne statistike navajajo, da se nemško prebivalstvo množi in da je umrljivost manjša nego pred svetovno vojno. V resnici število porodov pada. Dočim je še v l. 1891—1900 prišlo 4.4 otrok na en zakon, jih je bilo v l. 1929 le še 1.9 na en zakon. Kako to, da prebivalstvo narašča, dočim število porodov hitro pada? Temu je vzrok nenormalna povojna porazdelitev prebivalcev po starosti. Okrog 12½ milijona proti 9½ milijona nemških prebivalcev je v starosti 20 do 30 let, ko se največ ljudi poroči. Starejših letnikov je radi svetovne vojne manj, radi česar pada število umrljivosti — toda le začasno. Danes je več zakonov z malo otroki in manj zakonov z mnogo otroki. To visoko število zakonov se bo kmalu končalo — najkasneje tedaj, ko postanejo vojni letniki za ženitev zreli. Kakšna bo umrljivost potem?

Kljub velikemu številu zakonov po vojni ni danes več porodov nego med svetovno vojno, ko so bili milijoni moških na bojnih frontah. V zadnjih 15 letih 1915—29 se je rodilo le 17,400.000 ljudi napram 29,390.000 v prejšnjih 15 letih 1900—14. To pomeni, da se predvojni letniki pravočasno poročé in da bo temu visokemu številu zakonov konec v desetih letih. Potem bo dozorela na otrokih revna generacija vojne in povojne dobe.

Čim manj ljudi pa se poroči, tem manj je otrok, če se ne dvigne zakonska plodovitost. Z drugimi besedami povedano: pri številu rojstev odloča število zakonov in višina plodovitosti. Da bo število zakonov padlo, je gotovo, kakor smo videli. Vsi različni statistični podatki kažejo, da pada tudi plodovitost. Padanje plodovitosti izvira iz treh krajev: iz velemesta, višjih družabnih plasti in versko-mlačnih ali brezbriznih ljudi. Smer padanja porodov gre tako-le:

velemesto — srednje in malo mesto — dežela,

veleburžuazija — malomeščanstvo — izučeni delavci — neizučeni delavci,

mešani zakoni — Judje — protestanti — katoličani.

V Nemčiji je še začetkom tega stoletja prišlo na en zakon 4.4 otrok, torej precej nad 3 otroke, ki so potrebni za razmnoževanje rodu; istočasno sta pa prišla v Berlinu le 2.5 otroka na zakon. Ta ogromna razlika med Berlinom in povprečnim številom v državi je pa vedno manjša — ker vedno bolj pada število porodov po vsej Nemčiji. Razvoj gre vedno bolj v tej smeri. Pisatelj dokaže to s tem, da primerja Berlin z Gornjo Šlezijo, ki je z otroki najbolj bogata nemška pokrajina.

Gornja Šlezija je istočasno tipično katoliška in siromašna (delavska) dežela. V Berlinu in Gornji Šleziji je prišlo na en zakon otrok: leta 1923: Gornja Šlezija 5.54, Berlin 1.92; leta 1927: Gornja Šlezija 3.29, Berlin 1.05; leta 1929: Gornja Šlezija 3.01, Berlin 0.92. — Gornja Šlezija je bila torej nad Berlinom; leta 1913 + 3.62, leta 1927 + 2.24, leta 1929 + 2.09. — Kako vztrajno pada število rojstev v doslej plodoviti Šleziji! Kako sledi dežela mestu!

Že prej smo omenili Kahnovo trditev o umrljivosti. Povrniti se moramo na njo, preden odgovorimo na vprašanje: kako se bo gibalo število prebivalstva. Število umrljivosti pada le začasno radi premalega števila starih letnikov v primerih z mlajšimi. Če bi številčni podatki o sedanjem umiranju ljudi zanesljivo kazali resnično umrljivost, bi moral vsak Nемеc doseči povprečno starost vsaj 83 let! To pa vsak ve, da ni res. Ko bo današnja po vojni povzročena nenormalna starostna porazdelitev ponehala, se bodo številke umiranja ljudi zopet dvignile. Preprečiti bi se dalo to le, če bi spravili povprečno človeško starost na 100—200 let. To je pa nemogoče. Tako bo čez nekaj časa v Nemčiji število rojstev manjše od umrljivosti, število prebivalstva bo začelo padati.

Francija to že doživlja, ker je tam najprej začelo padati število rojstev. Toda Nemčija je danes že prekosila Francijo v nizkem številu porodov.

V Italiji pada število rojstev kljub vsej Mussolinijevi politiki za povzdigo plodovitosti. Dočim je prišlo leta 1910 4.3 otrok na zakon, jih je prišlo leta 1929 le 3.2.

Anglija je svetovna velesila, ki pa ima najnižje število rojstev. Zakoni se gibljejo med enim in nobenim otrokom. Zanimivo je to, da v Angliji vlada in anglikanska cerkev odobravata padanje rojstev.

V Ameriki tudi stalno pada število rojstev, praznino so doslej napolnjevali le priseljenci. Švica, vse skandinavske dežele in Avstrija se razvijajo v isti smeri. Edina izjema med germanskimi deželami je Nizozemska. Kolkó časa še?

Slovanske dežele so mnogo plodovitejše od germanskih, vendar se tudi pri njih opaža vedno bolj razvoj v smeri — padanja porodov. Evropsko-ameriški kulturni króg je torej v znamenju mednarodne porodne stavke. Germami, Romani in tudi vedno bolj Slovani imajo v tem oziru eno smer. Zato ni nevarnosti, da bi si ti med seboj preplavili dežele z nizkim številom prebivalstva. Kaj je z azijskimi rasami, ki štejejo milijard ljudi proti 600 milijonom Evropevcv in Američanov? Iz azijskih dežel ni zanesljivih podatkov. Te ostanejo uganka. Kahn pravi, da bo na nje gotovo vplivala Evropa v istem smislu. Položaj v Evropi in Ameriki se je pa samo od leta 1900 do 1929 tako izpremenil, da bi na otrokih najrevnejše dežele v l. 1900 bile danes na otrokih najbogatejše, če bi ohranile tedanje navade. En primer: v Franciji je bilo 1900. leta 2.9 otrok na zakon, v Nemčiji 4.4, danes jih pa pride v Nemčiji le 1.94, v Franciji pa 2.18! Rusija je padla s 5.4 na 3.1.

Kahn se peča nadalje z y z r o k i mednarodne porodne stavke. Na to je vplivala predvsem kultura. Ljudje so spoznali, kako se morejo izogniti velikemu številu otrok. Sama beda ne vpliva, treba je vedeti:

kako. Ljudje imajo z napredujočo kulturo tudi vedno večje kulturne potrebe; za naših dedov je le imenitna gospoda delala izlete v mestno okolico, danes pa milijoni delavcev in delav ob dela prostih dnevih hité v gore in se pečajo z najrazličnejšimi sporti.

Kakšna gospodarska bodočnost se obeta po takih izgle-
dih o gibanju prebivalstva?

Kot delovne moči pridejo v splošnem v poštev ljudje, stari 15 do 65 let. Mlajši obiskujejo šole, starejši večinoma niso več sposobni za redno delo. Gotovo tudi vsi ljudje med 15. in 65. letom niso delovno sposobni, vsaj trajno ne. Zato dajmo ločiti delovno sposobne in res zaposlene ljudi. Doslej je število obojih stalno naraščalo. Poleg drugih vzrokov vpliva tudi to dejstvo na naraščajočo brezposelnost zlasti, ker se istočasno kapitalizem racionalizira in radi tega pri novih strojih in delovnih metodah zaposluje manj delovnih moči, nego jih je prej potreboval. Poleg drugih pomožnih sredstev proti naraščajoči brezposelnosti v bodočnosti je treba upoštevati tudi nazadovanje porodov. Za Nemčijo je pisatelj po točnih preračunavanjih mnenja, da se bo v doglednem času brezposelna armada skrčila, če bo število prebivalstva padalo, kakor je pričakovati po sedanjih znakih. Istočasno s padcem števila prebivalstva se bo pa dvignila produkcija industrij. Kahn pravi: milijon indijskih proletarcev porabi manj nego 100.000 kvalificiranih ameriških delavcev. Z drugimi besedami povedano: poraba raznih dobrin zavisi od kulture, blagostanja in od realne plače (plača, ki od-govarja dejanskim razmeram časa). Razven tega se naslanja pisatelj na podatke, ki jih je zbrala nemška vlada o življenju različnih družin. Po teh podatkih porabi delavec od svoje plače za hrano tem več, čim manjša je plača. Dočim mora dati delav. družina polovico dohodkov samo za najpotrebnejšo prehrano, izda uradniška družina za isti namen le tretjino dohodkov, indijski proletarec pa porabi celih 94%. Čim več da človek za hrano, tem manj mu ostane za primerno stanovanje in vse druge kulturne potrebščine. Po istih podatkih je dognano, da se družina hrani tem slabše, čim večja je. Za kulturne potrebe ostaja tem manj denarja, čim večja družina je.

Zato se bo industrija raznih potrebščin dvigala, če bo prebivalstvo padalo. Kajti ljudje si bodo lahko privoščili marsikaj, češar si danes ne morejo. To velja zlasti za oblačilno, pohištveno, prometno in tujsko in-dustrijo ter za industrijo raznih sportnih in zdravstvenih sredstev, kakor zdravil, mila, koles, avtomobilov itd. V zvezi s tem bo napredovala tudi strojna in elektrotehnična industrija. Zopet v zvezi s to se obeta lepša bodočnost železu in jeklu. Pri manjšem številu prebivalstva in povečani produkciji bodo lahko vsi ljudje zaposleni in z boljšimi plačami. Zmanj-šali se bodo izdatki za šolstvo, brezposelnost in bolezni (kajti čim večja je družina, tem slabše je njeno življenje in tem večja nevarnost za obolenje in oslabeledost). Mogoči so pa večji izdatki za penzijsko zava-rovanje. Končen saldo je torej ugodnejši.

Kahn dokazuje končno, da padanje prebivalstva ne ogroža naroda. Mussoliniju, pravi pisatelj, je ljudstvo le sredstvo za njegov na-men. To pa ne sme biti. Če želimo vsemu človeštvu dobro, privoščimo dobro vsakemu človeku. Če bo vsaki človek lahko zdravo živel, bo tudi ves narod zdrav.

Končno govori Kahn o obrambnih sredstvih, ki bi bila izdatna proti padanju porodov. On sam dvomi ob uspeh teh sredstev, ker je prejšno

nagnenje za porodno stavko kljub vsej protiaGITaciji. Prazna agitacija ne zaleže nič. Toda če se že resno misli omejití porodno stavko, naj se porabi sledeča sredstva proti njej: zavarovanje staršev, drugačna davčna in finančna politika, ki bo upoštevala položaj delovnih množic, zgradba cenenih in zdravih stanovanj, pobijanje pojava, da ljudje hité z dežele v mesta, z zboljšanjem kmetijske politike. — Ali je to mogoče in priporočljivo? Mišljenja so deljena. Pisatelj sam je svoje mnenje povedal.

Naš namen je bil, da z oceno te knjige opozorimo vse na problem, ki ga obravnava, ker je ta problem gotovo važen v današnjem družabnem življenju in ne bo kmalu izgubil svojega pomena tudi pod eventualno preureditvijo človeške družbe. Druge slične knjige so agitirale za eno ali drugo stališče. Kahn je pa zbral obilo materiala, s katerim objektivno osvetljuje vlogo gibanja prebivalstva v gospodarstvu in celotni kulturi človeške družbe.

—elj.

Rudolf Golouh:

Zlo Amerike, zlo Evrope

V prejšnjem članku smo obravnavali gospodarsko krizo Amerike. Konstatirali smo, da sta zlo Amerike akumulacija kapitala in nadprodukcija. V približno enakem položaju se nahaja tudi Evropa. Tudi evropska kriza je le posledica akumulacije, nadprodukcije, racionalizacije ter izgube mnogih vnanjih tržišč.

Evropsko gospodarstvo je v zadnjih desetih letih preživelo z nenavadno naglico in okretnostjo vse mogoče krize. Po končani vojni je v Evropi primanjkovalo vsega. Prejšnja štiri leta je vsa evropska industrija delala le za vojno. Ob koncu vojne je bilo treba industrijo najprej prilagoditi mirovnim potrebam. Od leta 1919. do leta 1922. je trajala sijajna konjunktura evropske industrije in trgovine. Sredi preurejajočih se novih držav, demobilizacije, valutnih težav, revolucij, stavk, v atmosferi neke stalne politične negotovosti, v času najsrdečje državljanske vojne v Rusiji in v Nemčiji je evropski kapitalizem organiziral svojo industrijo in novi razmah svojega gospodarstva. V tistih letih je bil evropski kapital še močno odvisen od ameriškega. V to triletno dobo spada obenem silna politična in socialna borbenost evropskih delavskih mas. Takrat, ko je še vsega primanjkovalo, ko je bila industrija noč in dan polno zaposlena, je sleherni delavec, ako je le hotel, našel delo in zaslužek. Tedanja borbenost delavskih mas ni bila samo posledica vojne psihoze. Val političnih in socialnih ljudskih pokretov je butnil visoko preko vseh prejšnjih tesnih bregov tudi zato, ker se delavcem ni bilo treba bati za obstanek. Če si vsled štrajka izgubil delo v tej tovarni, si ga našel takoj v drugi. O racionalizaciji obratov dotlej v Evropi ni bilo še govora. Racionalizacija se je začela v Evropi prav izvajati šele v zadnjih petih letih.

Evropa je začela po vojni tudi posvečati vedno večjo pozornost poljedelski produkciji. Ker je odpadla za Evropo ogromna Rusija kot dobaviteljica poljskih pridelkov in odjemalka industrijskih izdelkov in ker so se na drugi strani ustvarile mnoge nove države, nekatere od prejšnjih so pa izgubile večinoma one teritorije, na katerih so plasirale svoje industrijske proizvode, je nastala v Evropi — v drastičnem nasprotju s položajem v Zedinjenih državah — tendenca k popolni gospodarski osamo-

svojitvi posameznih držav. Pretežno ali absolutno agrarne države so skušale čez noč ustvariti svojo industrijo, čeprav slabšo in dražjo kot inozemske, pretežno industrijske države so pa gledale na drugi strani, da pomnože svojo poljedelsko produkcijo, da bi tako popolnoma zadoščale same sebi. Posledica tega je bila, da so industrijske države izvažale vedno manj industrijskih izdelkov, agrarne pa vedno manj agrarnih pridelkov. Ekonomično in pametno tako reševanje gospodarskih problemov razkosane Evrope ni ravno bilo.

Tendenci k gospodarski osamosvojitvi se je pridružila še tendenca k pocenitvi produktov. Racionalizacija in vedno večje povečanje obratov sta odsihdob tudi v Evropi začela nadomestovati delovno silo. Število brezposelnih začne po prvih letih ugodne konjunktore bolj in bolj naraščati, dokler ne doseže milijonskega števila najprej v Angliji in nato v Nemčiji. Polagoma se pa vendar pokaže, da je bila tendenca k autarhiji držav napačna. Industrijske države ne vedo kam s svojimi stroji, kmečke ne vedo kam s svojim žitom. Evropa začenja naenkrat bohati na preobilici blaga, po strahotni krizi v industriji nastopi še strahotnejša kriza v poljedelstvu. Vsega je dovolj, vsega je preveč — a še nikoli ni bilo v Evropi toliko gladu kakor v tej zlati dobi vsesplošnega izobilja!

Absurdnosti kapitalističnega reda!

Leto 1930. bo ostalo v spominu generacij kot leto spoznanja. Prvič v zgodovini človeštva smo stopili v gospodarsko krizo, kateri ne bo mogla več slediti doba boljše konjunktore, ker so vzroki sedanje krize takorekoč večni. Doslej je vedno dobi gospodarske krize sledila doba gospodarskega procvita. Odslej se more množina razpoložljivega tehničnega in agrarnega blaga samo večati iz dneva v dan, ob zaposlovanju vedno manjšega števila delavskih sil, ob ubožošanju najširših mas konsumentov. Vedno večja in večja industrijska in agrarna produkcija ob manjšem konzumu. Če bi človeštvo ne bilo sposobno najti v tem položaju novih rešitev, bi to stanje moralo postati zanj fatalno.

Ob koncu leta 1930. je samo Nemčija štela nad štiri milijone nezaposlenih!

Dalekovidnejši ljudje so že pred leti opozarjali na katastrofo, ki preti evropski ekonomiji, ako se ne uredijo gospodarski odnošaji med posameznimi evropskimi državami. Bilo je nebroj konferenc in posvetovanj, nebroj načrtov in predlogov — praktičnih rezultatov do danes ni zaznamovati. Nekoliko resnejšo aktivnost so pokazale vodilne evropske države šele potem, ko so se začeli majati tudi temelji kmečkega gospodarstva. Nedavno sklicana konferenca v Parizu radi razdelitve žitnih zalog na posamezne države je osvojila idejo monopoliziranja nekaterih panog, kakor so jo že zdavnaj priporočale delavske strokovne organizacije. Ta konferenca je sicer imela tudi namen izločiti iz evropskega tržišča izvestno blago, je pa obenem, zlasti kar se tiče obdonavskih držav, rodila vsaj ta rezultat, da se bo iz teh držav dobavljalo žito onim državam, ki ga same dovolj nimajo. Toda kako bo ta stvar izgledala prihodnje leto? Kaj pa kanadsko žito, ki bo tako poceni, da se ne bo n. pr. našemu kmetu izplačalo pridelovati žita niti za lastne potrebe? V splošnem so pa te konference pokazale, da je načelo konkurenčnosti, ki tvori bistvo kapitalističnega gospodarstva, močnejše od vseh najumestnejših predlogov.

Strokovne organizacije predlagajo obenem, da naj bi se odpravila nezaposlenost z znižanjem delovnega časa od osem na največ sedem ur dnevno. Konzum preoblega blaga pa naj bi se povečal s povišanjem

delavčevega zasluzka. Ali bo evropski kapitalizem, ki je še mnogo ozko-srčnejši od ameriškega, sposoben osvojiti take in podobne predloge? Dvomimo. Na konkurenci in izpodrivanju osnovano gospodarstvo ne more iz svoje nature, ne more živeti za koristi celote.

Rekli bi: čitaj Marxa in vse ti bo jasno!

Se kritičnejši kot položaj Amerike je tedaj gospodarski položaj Evrope. Armada brezposelnih narašča. Statistika bi pa najbrže pokazala, da se je v letu 1930 ob vsej strahotni brezposelnosti produciralo več, kot v letu 1929. V letu 1931. pri še večji brezposelnosti kot leta 1930. se pa bo produciralo še mnogo več, kot v letu 1930! To je zakon racionalizacije. Stroj nadomešča človeka. To je dobro. Ali blago, ki ga producira, mora biti za človeka in ne za skladišče. Kako rešiti to uganko?

Preprosto. Dajte človeku, kar je njegovega!

Kriza kapitalizma ne pomeni še krize človeštva in njegovih ciljev.

Alfred Prugel:

Prodajalka

Končno je našla službo. V oddaljeni prodajalni gramofonov. Police s ploščami so stale tam. Glasbeni aparati — od 12,75 do 100 mark — v najboljši razkošni izdelavi. Vseh mogočih znamk. Na obroke seveda. Na stenah fotografije znamenitih pevcev.

»Kupcem morate zaigrati. Zato morate biti zmeraj lepo oblečeni,« je rekel šef na koncu. Bil je nizke postave, imel je poševne oči, ki so se globoko vtisnile. Nad njimi močne, v sredini zrasle obrvi. Pri govoru so mu iz sive obleke mahedrle roke. Postala je zmedena in negotova — radi moškega, njegovih poševnih oči in mahedravih rok.

Na poti domov je razmišljala: »Čemu sem šla sem? Ker moram! Soba še ni plačana. Jem v mestni kuhinji. Nobene obleke nimam več. Kako pa naj živim od podpore.«

Dospela je domov in je potolažila gospodinjo. »Imam službo, gospa Mosig, Boste že dobili denar. Seveda, predujem vzamem. Oh, da, predujem.«

Ko je ostala sama, je stisnila roke na sence: Le ne oslabeti. Bo že šlo. Nato je stopila k oknu. Onstran se je prikazala glava mladega moža, se je zasmejala. Tudi ona se mu je nasmehnila. Popolnoma samogibno.

Drugo jutro je že zelo zgodaj stala pred prodajalno. Prav pod želodcem je občutila tesnobo. Nato je zagledala šefa. V modrem vijoletnem, preudarno vzorčastem površniku. Obrit in napudran. Noč je gotovo preživel z elegantnimi damami v hotelu, je premišljevala in je s težavo zajecjla: »Dobro jutro.« Toda segel je le rahlo z dvema prstoma po klobukovem kraju.

Že od prvega dne je morala opravljati vsa mogoča dela. Omesti prah — osnažiti okna — pomesti prodajalnico. Bila je edina prodajalka in pomožna moč: druga prodajalka je baje zbolela.

Kmalu nato so začeli prihajati kupci. Dvema damama je morala preigrati dvanajstico plošč, kupili pa sta samo malo ploščo za ples »Sweetheart«. Neki gostilničar, ki je dišal po pivu, je pregledal aparate. Šef je odšel z njim v sobo in mu je pripovedoval dovtype. Smejala sta se, bučno, z užitkom. Godba je bila rezka in barbarska, nato raztopljen kot tekoča mast. Pogledala je na uro. Četrť na dvanajst! Neka deklica

je kupila škatlico igel, znamke »Gral«. Škatlico za osemdeset novčičev. Preje je veljala, baje, samo šestdeset. Prodajalka je zelo vljudno sprejela denar. Oba moška sta stopila iz sobe. Kupec je vzel aparat za 156 mark. Plačal je v gotovini in se je pogodil za 150. Mali se mu je smehljaj in mu popustil.

Dekle je bilo izmučeno. Prodajalnica je ostudno dišala po mrzli godbi. Morala je zopet v ljudsko kuhinjo.

Popoldan je bil brezkončen. Neki mladič je kupil Tauberjevo ploščo. Zaukazal je, naj mu preigra celo skladnico, in se je neprestano smehljaj. Zopet je verovala, da je lepa, in si je skrivoma popravila lase. Šef je sedel zadaj v pisarni.

Nato je lepila zelene in rdeče listke na plošče. Prodajalnica je bila prazna, morala je povezovati zavitke. Ko sta zaprla trgovino, jo je poslal na pošto. Vrvca pri zavitkih jo je rezala v prste. Vsakih deset korakov je morala obstati. Toda ni nič rekla. Nobenih tožb: človek mora potrpeti, če hoče zaslužiti par mark. Če bi ne delala, bi prišla druga žena? Sto! In zopet na cesti? Torej rajši vleči zaboje in pospravljati prodajalnico.

Zvečer ji je podarila gospodinja lonček kave. Zraven je jedla suh kruh.

Drugi dan je hotela prositi za predujem, a si ni upala. Šef je bil slabe volje. Od tega pa je vse zaviselo. Smešno, a taka stvar je bila sedaj zanjo usodna. Slišala je, kako je dirjal po pisarni gor in dol. Tudi tedaj se ni prikazal, ko so prišli kupci. Zopet je igrala: plošče iz »Turandota«, »Vesele vdove«, »Na dvorišču vojašnice«. Nato plošče s tenorji. Drage, razkošne plošče, ki jih je kupila žena trgovca s premogom.

Sprejela je denar — žena je odšla.

Godba opaja in zastruplja, je razmišljevalo dekle. Prišli so trije mladiči. Najprej so bili zmedeni, nato so postali nesramni. Ni se zmenila za to. Zvečer je morala nesti zopet težke zavitke na pošto.

Šele peti dan se je opogumila in je povedala, da nujno rabi denar. Šef ji naj da par mark predujma.

Moški je divje mahedral z rokami. Zazrla se je v njegove debele ustnice: »To bi ji seveda bilo povšeči. Tri dni dela in že denar. Ne!«

Bila je tako dolgo brez posla. Sedaj ne dobiva nobene podpore več. Od česa pa naj živi?

To je njena stvar. Predrznost, kaj takega! je kričal mali in je zaloputnil vrata za sabo. Zvečer je šla k prijateljici in si je pri njej izposodila denar. Dobila pa je samo tri marke. Šest jih je hotela imeti. Z izposojenim bo že preživela naslednje dneve. Morala je! Doma si je popravljala nogavice. Prišla si je cenen ovratnik na obleko. Dolgo je zrla v ogledalo in se je veselila beline okrog vratu.

Dva dni pozneje je zjutraj zakasnila cestno železnico. Budilka se je ob poli treh ustavila. Bil je že v prodajalni, ko je prišla vsa zasopla. Nahrulil jo je: Netočnosti ne trpi. V bodoče se ne sme več pripetiti! Šla je nato po pošto. Pozneje v slaščičarno po kavo. Še vedno je sedel sklonjen nad pismi. Rekel je kratko:

»Danes morate ostati dalje tu. Treba bo okrasiti izložbeno okno.« — Tudi on ne bo mogel priti točno domov. Predujem bo izjemoma dal.

Niti besede ni odvrnila. Vzela je cunjjo in je začela brisati prah s polic. Dopoldne je prodala šest plošč. »Fantazijo iz Carmen«, »Ogled straže«, »Ogrsko rapsodijo«. Z zadnjim denarjem je odšla kosit. V

majhno, vegetarijansko gostilno. Za 40 novčičev. Zelje in krompirjevo kašo. Popoldne ji je pomagal tudi šef prodajati. Zvečer je bila blagajna precej polna. Ko se je slučajno pripognila čez prodajalno mizo, ji je pogledal v izrezek obleke. Postala je zmedena.

Nato sta skupno pripravila izložbeno okno. Po tleh sta položila pisan papir. Na šipe sta nalepila barvaste trakove: »Kdor sliši naše plošče, bi jih zmeraj poslušal — igranje neobvezno!« Bil je novi šlager: »Nekoč se bova razšla...« Spodaj sta razpostavila aparate. Šef je stal v klobučevinastih čevljih v izložbenem oknu. Dekle mu je podajalo. Večkrat so se dotaknile njegove roke njenih. Skušal je videti njene prsi. Dekle je zardelo. Vse za par mark. Sovražila ga je, ker ni smela pobegniti. Pol devetih. Lačna je bila. Postalo ji je slabo. Čez eno uro sta dovršila delo.

Poslal jo je po hrenovke in pivo. Dal ji je malo pokusiti. Saj je tudi človek. Da, človek! Toda nadur načelno ne plačuje.

Do smrti utrujena je sedla na stol. Vedela je, kaj se mora zgoditi. Samogibno je pomakala hrenovko v gorčico. Nalil je v mala kozarca pivo. Pila je hitro, da se ji je za hip zavrtelo. Pozorno jo je ogledoval od strani in jedel. Pil je nato in položil ploščo na aparat. Godbo ljubi. Doma ima drag angleški aparat.

Plošča poje — tenor v tujem jeziku. Vzdrhti ji telo. Čuti se slabotno, brez moči, kakor raztopljen je. Godba je zastrupljena. Šef navije še eno ploščo. Prinese steklenico zelenega likerja in ji natoči.

Dekle premišluje: Čemu dela to? Hoče me zapeljati. Prekanjen je. Če ga naznanim — si poišče odvetnika. Izgubim službo. Povsod odpuščajo nastavljenca. Številke naraščajo. Velike trgovine ustavljajo izplačila. Ne morem si zakuriti sobe. Obleka je ponošena — tudi perilo. Površnik postaja nemoderen. Življenje nam ničesar več ne nudi.

Njegove roke segajo po mojih kolenih, mojem vratu. Ne, ne, gospod Jakobuwicz. Počakajte. Prej ali slej me mogoče vendar srečate na cesti. Toda sedaj vas še ne maram: vaših ostudnih rok, vašega telesa, vašega glasu. Menite, ker ste sami z menoj. Menite, da vam moram biti na razpolago, ker ste kupili pivo in hrenovke.

Pustite me. Škoda je še mojih prsi za vaše roke. Ali zmeraj napravite tako s svojimi prodajalkami? Podnevi delati in zvečer leči za vas na zofo. —

Moški se skloni čez njo. Debele potne srage mu stoje na čelu. Objame jo. Zgrabi jo s kremplji. Usta mu postanejo zabuhla. Neobriti obraz praska — roke so mu vlažne. Poskuša ji strgati obleko z ram.

Iztrga se mu. Dvakrat mu udari v obraz. Poči. Steklenice se skotale z mize. Stol se prevrne.

Hoče za njo. Sune ga od sebe, da omahne. Vrže si plašč čez rame. Odklene zadnja vrata in skoči na cesto. Ljudje jo gledajo. Ničesar ne opazi. Klobuk je pustila v prodajalni.

Beži, beži po cestah. Svetle so. Nesramno svetle. Človek bi si zakril oči. Bole jo. Luč žre, žge. Boji se. Pognala se je. Mimo srditih električnih voz, preklinjajočih šoferjev.

Bežati mora. Pomožna moč, premišluje, bila sem samo pomožna moč. Kar delamo, postane bedasto. Tako ali tako...

Ne trudite se, gospodična, saj se morate vkljub temu vrniti. Le osmešite se. Neverjetno osmešite. Najemnino morate plačati. Ni več pra-

vice. Čevlje je treba zanesti k čevljarju. Od česa pa hočete živeti — 30 dolgih dni?

Misli jo obletujejo kot muhe. Zaletujejo se vanjo, padajo, na tla...

V temni ulici jo je nekdo dohitel. Čuje poleg sebe korake. Sliši, kako nekdo govori. Moški. Še mlad — o da.

Zadere se nadenj. Izmučeno: »Pustite me v miru. Zblaznela bom. Oklofutala sem šefa. Nimam več denarja. Kaj mi koristijo vaše lepe besede. Čemu jih ne govorite drugim, ki jih žele? Čemu naj vas jaz poslušam. Menite, da se morem sedaj zabavati. Ste že videli kdaj popapljajočega, ki bi se rad zabaval?«

Ostal je. Saj misli popolnoma pošteno. Kaj pa hoče. Za božjo voljo, saj je vsa zmedena. Ali mu ne more zaupati?

Zaupati! Vreščavo se mu zasmeji v obraz: Saj je nor. Zakaj bi mu naj zaupala. Trese se od smeha: Zaupati...

Toda moški se ne da odgnati. Pogleda ga od strani. Dobre oči ima. Ima obraz, ne lep, toda tuj in divji. Misliti mora na šefa in se ji zastudi.

Nato premišlja: Ne vem, kdo je. Vem samo, da sem trudna. Nimam nobenega človeka. Niti enega. Jutri je nedelja. Prazen pojem. Samo spala bom. Nič več.

Za boga, saj ne morem nič doseči. Življenje ubije človeka. Moral bi priti človek, ki bi bil dober z mano. Ki bi ne imel skrivnih misli. Tresem se od hrepenenja. Ne vem več, kaj se pravi dobro živeti. Lačna sem, čeprav sem jedla. Povsod samo blato, blato — gnusno, prostaško blato.

Moški poleg nje je utihnil. Občuti le še njegov korak. Dokler je ne prime pod pazduho. Oprezno. Ona molči. Nekaj, kar je v njem, jo je razorožilo.

Popolnoma brez volje mu sledi v neki lokal. Obstane pri vratih. Oba molčita. Nato ga zopet pogleda in govori, kot še ni govorila nikoli. Vse mu mora povedati. Drugače bi jo zadušilo. Besede vro iz nje, ki jih še ni nikdar izgovorila.

Poslušaj jo, ne da bi jo prekinil. Prižge si samo cigareto. Reče ji nato, da ji bo mogoče priskrbel drugo službo.

Takoj postane nezaupna. Roga se mu: »Kaj ne,« pravi, »kaj ne — vi ste tudi taki kot vsi drugi. Zakaj hočete to storiti. Vsako stvar je treba nekoč plačati. Tako ali tako.«

Zopet ga vpraša, vrta s svojim »zakaj« vanj kot z zalustom. Zakriči: »Hočete takoj plačilo? Takoj — tu?«

Pomiri jo: »Prav imate, nisem boljši ne slabši kot vsi drugi. Toda tudi meni je šlo vedno slabo. Tedaj pa občuti človek že nekaj drugega do sočloveka...« in prestande. »Če naj še govorim,« si misli.

Pozno ponoči je. — Tiho se joče pred se. On jo gladi po razkuštranih laseh...

(Prevedel Talpa.)

Tone Čufar:

Sneg

Silna vihra v mrzli noči po revirju blazno pleše, tuli divje po fabriki, maje stavbe, trga žice, ruši, bije, vendar hrupa strojev ne prevpije; zaduši pa z njimi krike, vroče in obupne krike iz fabrike; od pognanih transmisij, ki so mladega človeka strle, ga zgrabile, na kolesjih polomile, da je v smrtnih ranah pal iz višine strmoglave na železo in beton, tja med sotrpine svoje in ob delujoče stroje.

V belem jutru pesem zime pojenjuje,
po revirju gospoduje sneg visok,
hladna izba je vsa tiho prazna;
mati gazi sneg po dolgi cesti,
pride prav do vhoda v fabriko
in po svojem sinu povprašuje,
pa zagleda kri, v sneg razlito,
se prestrašena v ljudi ozre, čita
z obrazov grozne slutnje, potrdilo,
in po rdeči sledi zopet dalje gre.

Pot ji je neznosna bolečina,
a jo s čudežno močjo zmaguje,
sina ljubi, k njemu hoče,
z njim bi rada govorila,
saj mu je življenje dala,
ga zibala v lepih letih,
zda j ga bo pa tolažila.
Pot je dolga, sled krvava;
mati peša v belem snegu,
šteje bisere na cesti,
poljubuje kaplje rdeče,
se v mrazu trudna zgrudi,
boža sina v toplih mislih.

On pa božanja ne čuti;
ko se je začel dan,
umrl je od smrtnih ran.

Kaj je marksizem?

5. Marksizem tudi ni svetovni nazor.

Preširoko pa pojmujejo marksizem oni, ki pravijo, da je marksizem svetovni nazor. — Ti istovetijo marksizem z materializmom, ki je svetovni nazor. Na drugi strani pa vodi do enakega zaključka tudi, če vežejo marksizem s socializmom kot nekim sistemom etičnega idealizma. — Tako naziranje daje marksizmu preveč; s tem izgubi marksistični nauk dejansko ravno tisto, kar marksizem resnično vsebuje: svoj teoretični značaj.

Marksizem je znanost.

Vsaka znanost se razlikuje od svetovnega nazora v dveh bistvenih točkah: prvič noče objeti vseh pojavov, noče objeti »sveta«, zato obravnava vsaka znanost le en del celote, le en del sveta. — Drugič pa hoče o tem vedeti nekaj določnega, to je, dognati hoče splošne zakone za vzročno zvezo pojavov. — Za vsak svetovni nazor je značilno, da ima določeno pojmovanje o smislu in važnosti celote ali pa o notranjem bistvu stvari. — To naziranje se ne da dokazati, izvira pa iz stališča, ki ga ima pripadnik nekega svetovnega nazora o celoti.

Svetovni nazor je subjektiven, ravno zato pa vabljen za človeka, da si daje odgovora na različne pojave, naj se pojavljajo v še tako različnih oblikah. — Logični značaj znanosti pa metodično premaga vsako subjektivnost in izdela objektivno miselno zvezo. — Zato je svetovni nazor oni, ki more ločiti mnenja in misli ljudi; nasprotno pa je znanost edino torišče, kjer je taka ločitev nemogoča, kjer mora veljati le eno naziranje, dokler tega naziranja ne ovrže v znanosti sami logična sila dejstev in spoznav. — Za znanost je vseeno, če je kdo priznava ali ne. — Če nekdo znanosti ne priznava, s tem še ni rečeno, da bi znanost zanj ne veljala. — To znači kvečemu, da dotični o znanosti nič ne ve in utrpi lahko radi tega veliko škodo. — Kamen, ki pade na tla, zadene lahko na glavo tudi onega, ki noče o mehaniki nič vedeti. Za znanost je torej karakteristična njena objektivnost. Znanost je popolnoma neodvisna od subjektivne ocene in subjektivnega naziranja posamezne osebe.

Sedaj se lahko vidi, kako važno je, da ne smatramo marksizma za svetovni nazor. — Dočim je na videz marksizem s tako razlago počaščen, ga potisnemo na drugi strani popolnoma v sfero subjektivnosti. — Marksistični nauki po takem pojmovanju ne bi bili važni za vse, nauki marksizma bi bili zgolj »subjektivno naziranje«. — Drugače pa je to, ker je marksizem znanost. Tedaj marksizma ni mogoče več odpraviti, če enostavno skomignemo z rameni ali pa se sklicujemo na drug svetovni nazor. Če hočemo pobiti njegove izsledke, se moramo z njim boriti ravno tako kot z izsledki drugih znanosti. — Ni več dovolj, da jih le negiramo ali odklanjamo, marveč moramo ga objektivno ovreči. — Kako važno je, da določimo svetovni nazor in teorijo bomo videli že pri razpravi o materialističnem pojmovanju zgodovine.

6. Marksizem pa more biti podlaga svetovnemu nazoru.

Ne da se pa oporekati: zelo razširjeno mnenje, da je marksizem svetovni nazor, je do neke mere upravičeno. Dejansko učinkuje marksizem pri mnogih svojih pristaših, posebno pa v širokih masah, kot svetovni nazor. — Prirodoslovje tudi ni svetovni nazor. Jasno pa je, da bo imel človek, ki je proučil moderno prirodoslovno vedo, popolnoma drugačen svetovni nazor, kot pa ga ima oni, ki se sploh ni bavil z nauki prirodoslovne vede. — Drugače si predstavlja nastanek sveta in človeka oni, ki si je osvojil moderne teorije o nastanku sveta, kot pa oni, ki še vedno veruje v biblijo in zato še vedno veruje, da je Jozua solnce ustavil. — Razumljivo je, da bo svetovni nazor tudi onega, za katerega so postali pojmi marksistične socialne vede temelji znanstvene zavesti, drugačen, kot pa je nazor onega, ki se sicer smatra za modernega človeka, pa še vedno veruje v socialno biblijo meščanstva, da je neizpremenljiva družabna najnost obstoječa razlika med reževem in bogatinom in da je kapitalistična najnost, služiti denar. Marksizem vodi torej do novega svetovnega nazora, kar pa je treba razumeti v popularnem in ne v strogem smislu besede. — Marksizem namreč ne vsebuje pojmovanja o svetu, marveč le pojmovanje družabnega sveta. Seveda za to pojmovanje pokaže nove resnice glede življenskih prilik tako v državi, kakor v družbi, v gospodarskem in družinskem življenju, pravnem naziranju kakor tudi o moralnih in kulturnih pojmi. — Ko spoznamo realno pretvarjanje družbe v njenih gospodarskih existenčnih pogojih, tedaj se razblinijo

tudi stara meščanska naziranja in vrednotenja. — Že komunistični manifest je poudaril, da pomeni izprememba na privatni lastnini zgrajene družbe komunistično najradikalnejši prelom z meščanskimi produkcijskimi in lastninskimi razmerami in pristavlja: naravno, da bodo zato že pred tem »najradikalnejše zlomili s podedovanimi idejami«. — Nova družba socializma se ne ustvarja samo s tem, da že v stari družbi dozoriyo novi ekonomski temelji zanj, temveč v prvi vrsti s tem, da zrasedo novi ljudje, ki so prenehali misliti, čutiti in živeti po meščanskem načinu. S tem se šele porodi zgodovinska sila, ki more ekonomsko možni preobrat tudi izvršiti. — Na ta način postane razumljivo tisto od marksističnih nasprotnikov tako osovraženo razločevanje med meščanskim in proletarskim svetovnim naziranjem. Marksizem se označuje sam za podlago svetovnemu nazoru in hoče, da se ostro loči od meščanskega svetovnega nazora. Marksizem vsebuje ravno teoretično utemeljitev, da je nujen razvoj družbe preko danes dosežene meščanske stopnje v socialistično družbo in ustvarja zato že danes pri vseh onih, ki so sprejeli vase to miselno vsebino, novo družabno ideologijo, ki kaže v bodočnost in ki zavestno pospešuje razvoj v socializem.

7. Marksizem je znanost o socialni zakonitosti (sociologija).

Po tej razpravi se nam pokaže:

Marksizem predvsem ni politični, marveč teoretični miselni sistem, ki ugotavlja vzročne zakone družabnih pojavov in dogodkov. — Marksizem je torej nauk o vzročno nujni izpremembi družabnih pojavov. — Marksizem sam je označil, da je cilj njegovega dela odkriti ekonomski gibalni zakon družbe. To je prikazal marksizem na kapitalističnem načinu proizvodnje. — Vendar pa ni kapitalističnega načina samo enostavno opisal, marveč dognal je same naravne zakone kapitalistične proizvodnje. — Važno je tudi, da razlikuje marksizem dva načina opazovanja ekonomskih pojavov in dogodkov:

Neznanstveno opazovanje zunanjih pojavov in stremljenje, pokazati notranjo zvezo in zavisnost ekonomskih kategorij ali skriti sestav meščanskega gospodarskega sistema. — Le to zadnje motrenje je res znanstveno; le to motrenje seže takorekoč v fiziologijo meščanskega sistema. — Ta fiziologija pa ni nič drugega, kakor to, kar imenujemo danes sociologijo. — In sociologija je bistvo marksizma.

Zakaj se velikokrat napačno razume materialistično pojmovanje zgodovine.

1. Dve oviri za pravilno razumevanje.

Če hočemo pričeti z razpravo o materialističnem pojmovanju zgodovine, zadenemo takoj s kraja na dve veliki težkoči, ki povzročata veliko zmedo in velike zablode. — Prva težava je v tem, da nimamo pri Marxu in Engelsu nobene celotne razprave o tej temeljni teoriji. — Druga težava pa je, da je za Marxovo teorijo določena označba materialistično pojmovanje zgodovine docela neprikladna in po besedilu zmotna.

(Dalje prihodnjič.)

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Sodelovanje vseh delavskih kulturno-sportnih zvez v Jugoslaviji. — Dočim jugoslovansko meščanstvo do 1929. l. ni moglo ustvariti nobene prave stranke za Jugoslavijo, si jo je delavstvo postavilo takoj po ustanovitvi nove nacionalne države. Tudi svobodne strokovne organizacije imajo že davno enoten pokret po vsej državi. Drugače je s kulturnimi organizacijami. Te so se ustanavljale pred vojno in po vojni v posameznih krajih s požrtvovalnostjo zavednih delavcev dotičnega kraja. Večinoma so služila ta društva razvedrilo in zabavi somišljenikov v lastnem krogu. V Sloveniji se je najprej ustanovila zveza, ki daje vsem podružnicam in društvom enoten kulturni značaj. To je »Svoboda«. Kasneje se je v Bosni ustanovil »Savez radniških kulturnih i sportskih društava za Bosnu i Hercegovinu« in po 1929. l. je nastala tudi v Beogradu »Centrala za radniško vaspitanje«, čije delokrog obsega Srbijo in Vojvodino. Na Hrvatskem je več krajevnih društev, prave zveze pa še žal ni. S tem, da obstojajo v večjem delu Jugoslavije del. kulturne zveze, je dana potreba in možnost, da se ustvari med njimi tesnejše sodelovanje. Z Bosanci smo imeli že doslej precej dobre zveze, deloma tudi z Beogradom, vendar je bilo treba omogočiti bolj redno sodelovanje. Takojšnje organizacijsko zedinjenje ni niči mogoče niti priporočljivo. Zato je »Svoboda« povabila omenjeni dve sorodni zvezi na posvetovanje o poglobitvi medsebojnih odnošajev. Ta konferenca se je tudi sestala 15. marca v Zagrebu.

Vse zveze so sprejele z malimi izpremembami predlog centrale »Svobode«. Sklenile so:

»Svoboda«, Savez radniških kulturnih i sportskih društava za B. i H. in Centrala za radniško vaspitanje stvorijo med seboj delovno zajednico, ki se bo izražala v sledečem:

1. enotno predstavništvo napram centralnim državnim oblastem in inozemstvu;

2. medsebojno podpiranje v izvajanju kulturnega cilja, ki je vsem isti, in čim tesnejše sodelovanje;

3. vodenje evidence (pregleda) celotnega kulturno-sportnega delavskega gibanja v Jugoslaviji.

Ta delavska kulturna zajednica se sestoji iz po dveh predstavnikov imenovanih zvez. Tekoče posle vodi tajništvo s sedežem v Beogradu. Predstavništvo delavske kulturne za-

jednice (DKZ) se sestaja najmanj enkrat na leto, sicer po potrebi. Drugače se vzdržujejo medsebojni stiki pismeno.

Če bi se na ozemlju Jugoslavije ustvarile nove del. kulturne zveze z istim ciljem, jih bo predstavništvo DKZ pozvalo, da se mu pridružijo.

DKZ bo stremela za tem, da stopnjema in po svobodnem dogovoru združuje specialne delavske kulturne in sportske skupine po banovinah in za vso državo. Ne smejo se ustvarjati zveze, ki bi kršile org. načela dosedanjih zvez. (Tako se ne bo več ponovil slučaj, kakor je bil s Savezom pevskih društev, ki je hotel postati nov kulturni savez preko obstoječih zvez. To se je končno maščevalo nad njim samim s tem, da je zaspal.)

Te sklepe so soglasno odobrili prisotni zastopniki zvez: Štukelj, dr. Jelenc in Stanko za »Svobodo«; Rajković, Raušer in Južnić za Sarajevo; in dr. Topalović za Beograd. Centrale posameznih zvez sklenejo definitivno formulirano pogodbo do 1. aprila t. l.

Pri tem moramo pripomniti, da je delavstvo tudi na kulturnem polju prvo izmed vseh grupacij po svobodni odločitvi v poldnevem posvetovanju ustvarilo podlago za enotno kulturno delo. Oni, ki nam očitajo internacionalizem, pa se še danes zapirajo za svoje pokrajinske meje. Izmed vseh kulturnih zvez na ozemlju dravske banovine je danes »Svoboda« edina, ki redno sodeluje s sorodnimi kulturnimi organizacijami v državah. —elj.

Delavska olimpiada na Dunaju in delavstvo Jugoslavije. Prvi dokaz temu, da smo v Zagrebu sklenili iskren sporazum, je v tem, da smo isti dan napravili praktične sklepe za prvo skupno akcijo. Sklenilo se je sledeče:

Organizira se *aktivna udeležba* na ta način, da pošljemo na Dunaj *enotno nogometno reprezentanco*, ki jo tvori po pet igralcev »Svobode« in sarajevskega »Hajduka« in po 3 igralci zagrebškega in beograjskega »Gračičara«. V Ljubljani bodo skupno trenirali 14 dni in potem odidejo na Dunaj.

Nadalje gre po 1 *lahki atlet* iz Ljubljane in Sarajeva, 1 *težki atlet* iz Sarajeva in *sedem kolesarjev* od del. kolesarskega društva v Mariboru. Skupno bi šlo 27 igralcev in 2 vodji. Do 1. aprila se ugotovi, če bo finančno mogoč odhod te reprezentance. Če se ne bo zbralo dovolj sredstev, seveda ne bo odšla. Pri tem moramo pripomniti, da je bila večina

centrale »Svobode« mnenja, da se ni treba udeležiti tekem, temveč da je glavno to, da se organizira čim več izletnikov, ki naj vidijo ogromno delo mednarodnega proletariata in z navdušenjem potem doma delujejo za izobrazbo našega domačega delavstva.

Tehnično vodstvo za aktivno udeležbo na olimpiadi je konferenca izročila centrali »Svobode«.

Za pasivno udeležbo, t. j. za organizacijo izletnikov na Dunaj ob priliki olimpiade se izvede sledeča organizacija: V Beogradu posluje centralni olimpijski odbor; v Zagrebu, Sarajevu in Ljubljani pokrajinski odbori, po posameznih krajih pa naj vodijo vse te posle posebni zaupniki. Vodstvo v Zagrebu pripada centrali »Prijatelja Prirode«.

Naloga vseh teh odborov in zaupnikov je zbiranje izletnikov. Vsak, ki se hoče udeležiti izleta na Dunaj, mora takoj s prijavo plačati 70 Din. Zato dobi legitimacijo, ki mu daje pravico do 25% popusta na avstrijskih železnicah, do brezplačnega obiska vseh olimpijskih prireditelj, do stanovanja itd. Vsakdo se mora sam pobrigati za potni list. Avstrijski vizum ni potreben. Glavne prireditve na Dunaju bodo od 23. do 27. julija. Celokupni stroški za vožnjo in za življenje v teh dnevih znašajo 1000 (entisoč) Din. Vsakdo naj takoj zbira denar. Centrala »Svobode« bo razposlala podrobna navodila vsem pristojnim odborom v Jugoslaviji, svojim podružnicam in vsemu delavskemu časopisju. Pripravite se torej vsi, ki mislite na Dunaj! Poleg dobre volje je treba torej imeti 70 Din za legitimacijo, 25 Din za potni list in 1000 Din za vožnjo, stanovanje in prehrano.

—elj.

Občni zbor mariborske podružnice »Svobode« se je vršil dne 18. marca zvečer v društvenih prostorih. Uvodoma je s. Presl kot dosedANJI predsednik pozdravil mnogoštevilno članstvo, ki je prišlo na občni zbor, nakar je pevski odsek zapel pozdrav »Svobodi«. Iz tajniškega poročila posnemamo, da je stopilo v društvo 48 novih članov, med njimi tudi nekaj intelektualcev, ki se pridno udeležujejo. Blagajnik s. Čeh poroča o blagajni: dohodkov je bilo 14.580,07 Din, izdatkov pa 24.977,25 Din; primanjkljaj se je kril iz lanskega salda. Da so izdatki za toliko preseglji dohodke, je krivo, ker si je društvo nabavilo mnogo novega inventarja, in sicer: klavir, misalni stroj in pa vso opremo za društvene prostore.

O **kulturnem delu** v društvu poroča s. Bogo Teplý. Podružnica je priredila v letošnji zimski sezoni 15 predavanj, ki po svoji vsebini visoko nadkriljujejo predavanja v drugih društvih. Dne 19. jan. se

je otvoril socialno-filozofski seminar, ki ga vodi s. dr. Žgeč; doslej je priredil ta seminar 9 diskusijskih večerov. V Narodnem gledališču sta se vršili dve gledališki predstavi, in sicer: Nušič, Gospa ministrovka in Leonhard Frank, Karol in Ana. Podružnica je dosegla lepe uspehe pri nabiranju članov »Cankarjeve družbe« in revije »Svoboda«. Razen tega je skrbela podružnica za kulturno delo tudi pri podružnici v Studencih, kamor hodi redno vsak četrtek predavat s. Vlado Pipan. — O **pevskem odseku** poroča s. Presl. Ta odsek vzdržuje mešani zbor; vsi pevci se pridno udeležujejo kulturnega dela, zlasti predavanj. Ta odsek je že od nekdanj tvoril jedro podružnice. Nastopil je ta odsek v Celju, pripravlja pa koncert za proslavo desetletnice pujske »Svobode« in pa za domači koncert, ki se bo vršil v manjšem obsegu. — O **sportnem odseku** poroča s. Stanko Vidovič. Lansko leto je bil ta odsek rak-rana društva, letos pa se je vsaj nekoliko konsolidiral. O tem odseku se vname živahna debata, ki so vanjo posegli sodrugji Čeh, Vidovič, Teplý, Golouh, dr. Žgeč in Zagorc. Večina izmed njih se je izrekla proti goli gojivitvi nogometa, ki je surov in nekollektivističen sport. Odboru tega odseka se naroči, naj se ne da izrabljati meščanskim klubom in naj smatra svoj odsek samo za sredstvo za doseg naših ciljev; v bodoče naj goji predvsem plemenite sporte, kakor plavanje, drsanje, smučanje ter lahko atletiko. Odbor podružnice bo pazil, da bo sportni odsek res v tem smislu deloval. Odsek šteje 26 članov. — Za **šahovski odsek** poroča s. Vili Vidovič: šahisti se pripravljajo na turnir s celjskimi sodrugji.

Kot delegat centrale poroča s. Teplý o delu centrale, o delavski olimpiadi ter obrazloži program bodočega dela. Sklene se, da bo novi odbor določil za vsako tovarno in vsak obrat takozvane »kulturne zaupnike«, ki bodo agitirali za »Svobodo« in obveščali delavstvo o njenih prireditvah. V bodoče se bo vršilo še nekaj delavskih predstav, predavanja in diskusijski večeri pa se bodo končali z zadnjim aprilom. Maja bo organizirala podružnica dve znanstveni ekskurziji in sicer bo posetila mariborski in pujski muzej. Končno konstatira delegat, da je bilo delo v podružnici zelo aktivno; med članstvom vlada veliko prijateljstvo; vsi nekdanji notranji spori, ki so nekoč pretresali podružnico, so odpravljeni.

V novi odbor so bili izvoljeni sledeči sodrugji: predsednik Rudolf Golouh, podpredsednik Bogo Teplý, tajnik I. Vlado Pipan, tajnica II. Lipoglavšek Tončka, blagajnik I. Presl Štefan, blagajnica II. Štefka Gregorčič, za strokovne organiza-

cije Edo Karner, gospodar I. Jože Vrabl, gospodar II. Friček Potisk, za sport Jožef Janžekovič, za pevski odsek Franc Kramberger, za šah Vili Vidovič, za kulturo Bogomir Stupan. V nadzorstvo: Adolf Jelen, Karel Jelen in Viktor Eržen; namestniki: Matko Zagorc in Fanči Gregorčič.

Predsedstvo je prevzel nato s. Rudolf Golouh, ki se je zahvalil prejšnjemu odboru, ki je ne samo konsolidiral društvo, temveč je tudi vršil važno kulturno delo med proletariatom. Naloga novega odbora bo, da to kulturno delo še poglobi in razširi članstvo. Organiziral bo še nove tečaje, ki bodo vsi služili našemu velikemu cilju. Občni zbor se je začel ob pol 21. uri, zaključen pa je bil ob 23. uri.

»Svoboda« v Zabukovici je imela svoj redni letni občni zbor dne 1. marca. Podružnica ima tri odseke, in sicer: pevski odsek, ki je priredil dva koncerta in je nastopil večkrat tudi pri družabnih prireditvah, dramatični odsek, ki je uprizoril dve igri, ter tamburaški odsek. Razen tega je priredila podružnica tudi dve predavanji s skioptičnimi slikami. Podružnična knjižnica šteje 360 knjig, ki so se pridno izposojale. Podružnica prav lepo napreduje, dasi se mora boriti z velikimi težkočami; glavna ovira še uspešnejšemu delovanju je, da stanujejo člani daleč narazen. Občnega zbora se je udeležil tudi delegat centrale, ki je razvil program bodočega dela. V odbor so bili izvoljeni sledeči sodrugi: predsednik Levstik Ernst, podpredsednik Zagoričnik Štefan, tajnik I. Polak Josip, tajnik II. in arhivar Vipotnik Albin, blagajnik I. Zupanc Ivo, blagajnik II. in knjižničar I. Šrot Ivo, knjižničar II. Petek Ludvik, zastavonoši Raspotnik Avgust in Zupanc Edvard; odborniki: Cestnik Miha, Šprejc Peter, Košak Franc, Valencij Franc in Zupanc Ivo ml. Revizorja: Tratar Franc in Šprejc Peter.

»Svoboda« v Črni je imela občni zbor 8. marca. Ta podružnica šteje sicer malo članov, a vsi so prav zavedni »Svobodasi«. V odeskih niso delovali, pač pa so posvetili vso skrb knjižnici in njeni izpopolnitvi. Število knjig znaša 324. V pretekli sezoni so priredili člani dva izleta, in sicer na Uršljo, druga pa v Logarsko dolino. Po poročilu odbora je razvil delegat centrale program za bodoče delo. Sklenilo se je, da bo prihodnji zimo prirajala podružnica stalna predavanja s skioptičnimi slikami, oživela pa bo tudi tamburaški odsek. V novi odbor so bili izvoljeni sledeči sodrugi: predsednik Raušer Anton, podpredsednik Knez Franc, tajnik Puhar Franc, blagajnik I. Rupnik Franc, blagajnik II. Bloder Jakob, knjižničar I. Milnar Filip, knjižničar II. Forst-

ner Ivan, gospodar Stopajnik Miha; odbornika: Grubelnik Valentin in Ipavic Helena; revizorja: Ipavic Jožef in Kranjc Matevž.

»Svoboda« v Bistrici pri Limbušu je imela redni občni zbor 21. februarja. Jedro podružnice tvori pevski odsek, ki ima pozimi redno eno, poleti pa dve vaji tedensko; članov šteje ta odsek 22, ki vsi točno prilijajo na vaje. Javno pevski odsek ni nastopal, pač pa je sodeloval pri podružničnih prireditvah. Podružnica je priredila v pretekli sezoni skupno s prosvetnim odsekom Delavske zbornice štiri predavanja s skioptičnimi slikami. Udeležba na njih je bila povoljna (30—35). — Žal, pa nima podružnica nobene knjižnice, ki bi se gotovo obnesla, saj hodijo člani po knjige celo v Ruše. V imenu centrale je pozdravil občni zbor s. Presl, ki je poročal o delu centrale in razvil program za bodočnost. V novi odbor so bili izvoljeni sodrugi: predsednik Kreuh Adolf, podpredsednik Tancer Vinko, tajnik I. Pec Miko, tajnik II. Jamnik Rudolf, blagajnik I. Kržina Anton, blagajnik II. Lešnik Franc; odborniki: Bauman Štefka, Kržina Roza, Onič Milka; revizorja: Dežman Josip in Klep Jakob.

»Svoboda« v Rušah je imela občni zbor dne 22. februarja. Nепrestane redukcije v tovarni za dušik in radi tega nastalo izseljevanje delavstva se pozna tudi pri društvenem delovanju. Pevski in tamburaški odsek sta morala prenehati z delovanjem, pač pa je bilo delo osredotočeno na knjižnico in predavanja. — Knjižnica je prav lepa in v pretekli sezoni so izdali zanjo 2500 Din. Poleti deluje še kolesarski odsek. Občnega zbora se je udeležil kot delegat centrale sodrug Presl. Sklenilo se je v prihodnji zimski sezoni organizirati diskusijske večere po vzorcu mariborske »Svobode« ter izletni odsek, ki bo poleti prirajal izlete. V odbor so bili izvoljeni sodrugi: predsednik Stanc Alojz, podpredsednik Žumko Rudolf, tajnik in knjižničar Magdič Drago, njegov namestnik Strnad Ivan, blagajnik I. Gornik Franc, blagajnik II. Vigec Leopold; revizorja: Handl Jurij in Janko Josip.

Občni zbor »Svobode« v Fali se je vršil 22. marca. Izmed 36 rednih delavcev, zaposlenih v elektrarni, je 21 včlanjenih v »Svobodi« in reči se mora, da se vsi zavedajo važnosti kulturnega dela. V preteklem poslovnem letu je imela podružnica dva odseka: pevski in tamburaški. Delo pri pevskem odseku je zlasti oviralo dejstvo, da imajo sodrugi pri elektrarni tudi nočno službo, in pa, da nimajo pevovodje. Pevovodjo, ki jih je v preteklem letu vadił, so plačevali pevci iz lastnega žepa. Zelo agilni pa je tambura-

ški odsek. Oba odseka sta nastopila pri treh prireditvah. Razen tega je priredila podružnica tri predavanja s skioptičnimi slikami; predaval je s. Magdič iz Ruš. — Po poročilu delegata centrale se je vnela živahna debata; sklenilo se je, da se ustanovi dramatični odsek in pa knjižnica; prav tako se bo število predavanj povečalo in bodo prihajali predavati tudi mariborski sodrugi. Za knjižnico bodo nabrali falski sodrugi 400 Din, oder pa je obljubil postaviti na lastne stroške požrtvovalni gostilničar Grahor. Novi odbor bo naprosil tudi centralo, da po možnosti prispeva za knjižnico, ki se je izkazala za nujno potrebno. Pri volitvah so bili izvoljeni v odbor sledeči sodrugi: predsednik Rudolf Geč, podpredsednik Rudolf Fiorentini, tajnik I. Avgust Pajnik, tajnik II. Martin Pelko, blagajnik I. Ivan Kos, blagajnik II. Slavko Pongračič, odborniki Karel Španer, Ivan Močnik in Jakob Podlesnik. — Nadzorstvo: Franc Geč, Ivan Veber in Anton Vidovič.

Občni zbor »Svobode« v Mežici, ki se je vršil v nedeljo, 22. februarja, je pokazal, da delavstvo meziške doline kljub veliki gospodarski stiski, ki ga tare, ostaja zvesto svojim načelom in stremljenju po delavski kulturi. Največ se zanimajo meziški »Svobodaši« za dramatiko in so v preteklem letu vprizorili več lepo uspešnih predstav, med drugim dvakrat »Miklovo Zalo«, ki jo igrajo Korošci tako radi in ki zahteva veliko osobja in dosti žrtev pri kostimiranju. Vse to je bilo omogočeno, ker ima podružnica v dvorani Konzumnega društva lep lasten oder, za katerega bi jo marsikaka druga podružnica lahko zavidala. Drugih odsekov podružnica ni imela, želi pa obnoviti tamburaški odsek, ker se več članov zanima za godbo. Radi bi si izpopolnili knjižnico, ki šteje sedaj komaj kakih dvajset starih, že davno prečitanih knjig. Po živahni in stvarni debati, v katero so posegali prav pridno skoro vsi navzoči člani, se je izvolil novi odbor (ki kaže napram staremu le malo izprememb). Predsednik: Lesnik Rudi, njegov namestnik: Weidl Avgust, tajnik: Zupanc Franc (poslovodja Konzumnega društva), nam. Ladinek Ivan; blagajnik: Grauf Luka, nam.: Kapun Valentin; gospodar: Pustoslemšek Ferdo; knjižničar: Ladinek Josip; igralski režiser: Lesičnik Ivan; nadzorstvo tvorita: Perovec Josip in Komarjer Ludovik; v ostali odbor so voljeni še: Verčkovnik Martin, Presenc Maks, Pihali Ivan, kot pobiralec članarine za Mežico-vas in za Samski dom se je določil Grauf Luka, za

Spodnji breg pa Presenc Maks. V imenu centrale je občni zbor pozdravil s. Tanc iz Maribora. Želimo novemu odboru obilo uspeha v bodočem poslovnem letu, pri čemur mu bo centrala po svojih močeh pomagala, in ga prosimo, da o vseh svojih prireditvah in o svojem gibanju stalno poroča svoji centrali in svojemu glasilu.

Ustanovni občni zbor podružnice »Svobode« na Muti v Dravski dolini se je vršil 1. februarja. Podružnica je obstojala tukaj že pred leti in je imela telovadno in dramatsko sekcijo, vendar je radi odhoda nekaterih agilnejših sodrugov in radi nekaterih notranjih nesoglasij pozneje zaspala. Po inicijativi nekaterih mlajših sodrugov, zlasti poslovodje Konzumnega društva, s. F., se je pripravil ta občni zbor, ki naj med delavstvom železarne na Muti kulturno delovanje zopet oživi. Zbralo se je 30, večinoma mlajših sodrugov, ki so v zanimivi debati izrazili željo, se vnovič oprijeti dela. Predvsem bi zopet radi začeli z diletantskimi predstavami. V dvorani gostilne Dobnik imajo primitiven oder, ki je last »Svobode«. Navzočega zastopnika centrale, s. Tanca iz Maribora, so prosili, da jim izposluje par lažjih igrice, primernih za delavske odre, in sicer poleg slovenskih tudi nemške. Nadalje prosijo, da bi se jim na kak način omogočilo, da bi bili deležni tudi predavanj s skioptičnimi slikami, o katerih slišijo pri drugih podružnicah. Prosjajo sledjore, da si izpopolnijo knjižnico; tamošnja strokovna organizacija kovinarjev je prepustila »Svobodi« svojo knjižnico (30 do 40 knjig), potrebovali bi pa še kaj novejšega, predvsem nemških knjig. (Tozadevno se je pomagalo; danes šteje knjižnica 157 knjig in knjižničarja se je poučilo o vodenju kartoteku. Op. ur.) Ker večina starejših članov ni večjih čitanja slovenščine, prosijo, da bi se vsi važnejši sklepi »Svobode« in njene kulturne smernice priobčevale tudi v »Volksstimme«, ki je v Muti zelo razširjena. V novi odbor so bili izvoljeni sledeči sodrugi: predsednik: Schober Franc, njegov namestnik: Kumpfer Rupret; tajnik Urnaut Martin, nam. Jerold Josip, blagajnik Werber Roman, nam. Ceru Franc, gospodar Urnaut Konrad; v nadzorstvo: Poderžan Vinko, Dietinger Ferdo; odborniki: Zmaher Ivan, Hudč Gašpar, Kramberger Herman in Pogač Franc. Radi gospodarske krize, ki tudi Muti ne prizanaša (od 120 delavcev je bilo v februarju 12 odpuščenih), bodo plačevali članarino od 1. februarja 1931 naprej.

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Najnovjša socialna dela v ameriški književnosti. 1. Upton Sinclair ne spada samo med najbolj znane svetovne socialne pisatelje — saj se njegovi romani, kakor »Petrolej«, »Car premog«, »Jimmy Higgins«, »Boston« itd. čitajo po vsem svetu —, marveč je tudi eden najboljših književnih teoretikov materialistične smeri. Njegove teoretične razprave niso suhoparne, temveč so pisane s srčno krvjo in tako, da jih more razumeti tudi preprost delavec. Njegovo najboljšo delo v tem oziru je »Zlata veriga«, v kateri obravnava najvažnejše umetnike vseh časov in narodov, preiskuje njihova dela, zlasti pa skuša pokazati, kako so ta dela izvirala iz socialne strukture one dobe, ki je v njej umetnik živel. Sinclair deli vse prave umetnike v dve vrsti: v one, ki so bili tvorci napredka, ki so propagirali človečanske ideje, in v tiste, ki so v svojih umetninah zagovarjali reakcijo in ki so se zato solnčili v milosti mogotcev. Po »Zlati verigi« je napisal Sinclair posebno študijo o ameriški književnosti, ki jo je lansko leto izdal Malik-Verlag v nemškem prevodu z naslovom »Das Geld schreibt« (Denar piše).

Da je Amerika dežela, kjer je dosegel kapitalizem višek, ve vsakdo. Prav tako pa je zlasti delavstvu znano, da ni kapitalizem v nobeni drugi državi ustvaril tako dobro organiziranih obrambnih organizacij kakor v U. S. A.: še pred evropskim fašizmom se je v tej državi pojavil Ku-Klux-Klan, pred vojno so že v njej eksistirale izvrstno organizirane rumene organizacije, prav tako je tam na višku konfidentska služba, da o justici, ki je povsem razredna, niti ne govorim. Pri ameriškem kapitalizmu se uči tudi evropskih kapital in posnema njegove metode v borbi proti delavstvu. Jasno je, da ima ameriški kapitalizem tudi vse niti javnega mnenja v svojih rokah, poslužujoč se pri tem časopisja, malomeščanskih magazinov, ki v velikih množinah preplavljajo vso Ameriko, in pa književnosti. Vkljub vsej navidezni demokraciji, ki vlada, bojda, v U. S. A., se ne da nikjer na svetu svobodna beseda tako težko zapisati kakor prav v Ameriki. Ne mislim, da bi preganjali tam pisatelje, da si se je tudi to že zgodilo, a njihovim

produktom, ki imajo količkanj socialne tendence, je zaprta pot v velike založbe in razširjene liste. Primer Jacka Londona, ki je moral napisati nebroj knjig po malomeščanskem okusu, samo da bi dobil denar za izdajo svojih socialnih del, je naravnost karakterističen. In Upton Sinclair, ki je znan po vsej Evropi, je prav radi teh razmer v Ameriki znan skoro samo delavstvu in redkim intelektualcem. In ker je umetnik človek, ki hoče s svojim književnim delom živeti sebe in družino, mu često ne preostane drugo — če ima kavčuk namesto hrbtnice —, kakor da proda svoje prepričanje in piše tako, kakor zahtevajo mogotci.

Prav radi opisanih razmer, ki so se začele uvajati tudi že v Evropo, pa je Sinclairova študija o ameriški književnosti sila zanimiva in poučna za vsakega, ki skuša priti stvarno do dna. V tej knjigi pretiplje pisatelj vsem živečim ameriškim umetnikom žepa ter prešteje denar, ki jim ga plačujejo za vdano službo kapitalisti. To preiskovanje žepov je za večino pisateljev — porazno; zato je Sinclair že v uvodu zapisal besede: »Vljudna ta knjiga ni, zato pa je poštena, in to nam je potrebno.«

Na mnogobrojnih primerih nam Sinclair slika življenje pisateljev, ki so za kruh prodali svoje prepričanje in postali propagatorji reakcije. Obrača pa se tudi proti tistim, ki so svojo neznačajnost skrili za geslo, da se umetnost ne sme vmešavati v »dnevna« vprašanja, temveč, da je treba gojiti umetnost radi nje same (Iarpurlartizem). In ker taki ljudje tudi pri nas še niso izumrli, ne bo odveč, če navedemo Sinclairovo mnenje o njih: »Prokleti tega sveta že dolgo bojujejo boj proti zatiralcem. Iz zgodovine vemo, da ni prav nič prijetno biti na strani zatiranih. Take ljudi mogotci križajo, kakor Jezusa, ali pa usmrte z bodalom, kakor Grakha... Velike pesnike pošljejo v prognanstvo — treba je pomisliti samo na Danteja ali Victorja Hugoja — ali pa jih vržejo v ječo, kakor so vrgli nekoč Tassa in Dostojevskega, v današnjih dneh pa Ernsta Tollerja in Ralpa Chaplina. Ker pa se danes ne da več z gotovostjo reči, kdo bo zmagal, se kaže pri nekaterih pisateljih nagnjenje, da bi imeli radi obe stranki za krvnika,

in se zatekajo v slonokoščeni stolp umetnosti. Ker pa skušajo dati ljudje vsemu, kar počno, videz plemenitosti in veličanstvenosti, je nastal iz ošabnega preziranjia politike poseben kult; umetnik se zdi samemu sebi napol božansko bitje, ki počne samo silno važne stvari in ki mu je piljenje enega samega stavka bolj važno kakor usoda celih držav. Taki umetniki spoštujejo predvsem tehniko svojih umotvorov in goje zlasti zunanjo obliko. Nujno pa ustvarjajo samo stvari, ki so vŕeč bogatim.»

Čitatelj, ki čita to Sinclairovo delo, bo srečal seveda mnogo neznanih imen — saj nam je ameriška književnost skoro docela neznan. Glavno pa vendar niso imena in pisatelji, temveč ideje, ki jih zastopa in razvija Sinclair pri obravnavanju posameznih umetnikov. — Izmed pisateljev, ki so prodrli tudi že v Evropo, govori Sinclair obširno o Theodoru Dreiserju, Michaelu Goldu (glej novelo »Tempo, Amerika, tempo« v »Svobodi« za l. 1930!), Sinclairu Lewisu (ki je dobil Noblovo nagrado), Jacku Londonu, Eugenu O'Neillu in Johnu dos Passosu, čigar dela hočemo oceniti prihodnjič.

Svojo knjigo o ameriški književnosti zaključuje Sinclair s sledečimi besedami, ki zvene kot manifest vsem mladim umetnikom:

»Rotim mlade pisatelje, da sprejmejo ideale nastajajoče ekonomske demokracije... Bistvo revolucionarne umetnosti se da izraziti z besedami: *Umetnik ustvarja iz vročega srca za vse človeštvo, ne pa iz sebičnosti in lakomnosti za lakomno in ošabno kasto...* Prišel je čas, ko se je treba odločiti. Živimo v dobi socialnih bojev; kdor jih ne vidi, ni polnovreden človek. Svarim mlade ljudi pred štriglami, s katerimi jih skušajo oslepiti agitatorji mogotcev. Študirajte razredni boj, ki je ključ za razumevanje današnje dobe! Govorite človečtvu, govorite v bodočnost in ne parazitstvu! Vem — prišel bo srečnejši čas..., ko bo umetnik smel povedati resnico, ne da bi se mu bilo treba zato bati bojkota in propada. O tem času, ki je še daleč, ne govorim. Naš delež sta trpljenje in žrtvovanje; v današnji dobi mora zadoščati vrlemu možu zavest, da je napravil človeštvu uslugo. Kajti krivica vlada in prazno besedičenje ter vsakdanjost se solnčita v njeni slavi...«

2. Zasladojuč dela modernih proletarskih pisateljev sem dobil v roke knjigo doslej pri nas še neznanu Amerikanke. Knjigo, ki je vredna, da si jo prečita vsaka naša žena, ki ume nemški. Delo ima v nemškem prevodu naslov »*Eine Frau allein*«, spisala pa jo je Agnes

Smedley. (Izdala Frankfurter Societäts-Druckerei G. m. b. H., Frankfurt 1929.) Pisateljica je popisala v tem delu odkritosrečno svoje življenje ter nam v žarki luči prikazuje trpljenje mlade proletarke, ki si mora sama utirati pot skozi življenje. Smedley je hčerka indijanskega delavca, rabijatnega po svoji naturi in radi razmer, ki v njih živi, ki se seli iz kraja v kraj, povsod prodajajoč svojo delovno moč in živeč v najslabših razmerah. Te razmere ubijajo družino in v mladi Agnes raste ne samo strah pred mračnim očetom, temveč ji prav iz teh razmer vzraste tudi spoznanje, da je žena v današnji družbi dvakratna sužnja: sužnja družbe in moža. Zato sklene že v zgodnji mladosti, da se ne bo dala nikdar rediti od moža, temveč, da postane rajši prostitutka, kakor je postala prostitutka njena teta Hellen. S tople prisrčnostjo je narisala pisateljica to svojo teto, ki se je prodajala ponoči moškim, zjutraj pa prinašala sestrični družini, ki je oče ni mogel preživeti, denar. Pri večnih selitvah je spoznala Agnes v zgodnji mladosti vso pezo delavskega življa po rudnikih. Čudovito naravno ti pričara njeno pero delavce, kakor jih je srečavala v svoji mladosti, te od naporenega in neprestanega dela docela ubite ljudi. In zgodaj je spoznala moralo profiterjev: Ko je začel po neki rudniški katastrofi tleti v jami premog, so podjetniki zamašili vse ventilatorje, dasi je bila v jami še množica delavcev: »Iz jame... se je valil črni dim. Zaprli so dohod k njej z vrvmi in so skušali potisniti nazaj kričeče ženske, ki so se borile s srditostjo divjih živali. Njihovi možje so bili tam spodaj... in zračne naprave so zamašili, da bi rešili premog... toda plini bodo zadušili možje. Premog je bil drag, ljudje pocieni.«

Agnes še ne pozna delavskega gibanja. Zato vidi samo en izhod iz bede: študij. Stradala je in bila zaničevana po nižjih in višjih šolah, prišla je v socialistične krožke, končno pa se pridruži Indijcem, ki so po Ameriki propagirali neodvisnost Indije. Amerika je prav takrat stopila v svetovno vojno in tedaj je bilo treba pozapreti vse »velezdajalce«. Med njimi je bila tudi Agnes, ki je okusila vse blagodati ameriške justice in njenih zaporov.

To so torej zunanji dogodki, kakor jih je doživela pisateljica. Knjiga pa sega vse globlje in obravnava s proletarskega stališča problem ljubezni in zakona. Bolj jasno kakor vsaka razprava pokaže prav to delo, da današnji družabni red onemogočuje razvoj primarnega človekovega čuvstva — ljubezni med možem in ženo, onemogočuje njega razvoj

zlasti pri proletarijatu, ki nosi vsa bremena družbe. — Knjiga je pisana živo in zanimivo, docela drugače, kakor jih rišejo dolgočasne zapadno-evropske pisateljice. — Talpa.

Krščansko-socialni »Ogenj« in Cankarjeva družba. Do krščansko-socialnih mladinov, ki se zbirajo okrog »Ognja«, smo bili doslej zmeraj obzirni. Loči nas sicer od njih globok prepad; njihova izpreminjajoča se ideologija, ki meni rešiti socialno vprašanje enkrat s krščanskim usmiljenjem, drugič s solidarizmom in večkrat celo z jezičnim ponavljanjem marksističnih gesel, nam je docela tuja, vendar smo videli v »Ognjaših« ljudi, ki se zanimajo za socialno vprašanje in ga skušajo po svojem prepričanju rešiti. Tudi njihove publikacije smo doslej z vso obzirnostjo ocenjevali. Dočim pa je »Ogenj« lansko leto prinesel še precej ugodno oceno o publikacijah Cankar, družbe, se nas je letos spomnil s sledečimi stavki: »Naša Delavska založba s svojo Krekovo knjižnico in pa Cankarjeva družba sta edini, ki sta namenjeni delavstvu. Žal, pa je Cankarjeva družba premalo izbirčna pri izbori literarnih proizvodov. Morda misli, da je za delavstvo tudi kič in šund dovolj dober. Pa ni tako.« Nič več in nič manj! Zdi se nam, da je tej »oceni« kumovala zelena zavist, da Cankarjeva družba tako lepo napreduje, dočim Krekova knjižnica zaostaja za njo. Vprašali pa bi še dotičnega, ki je napisal citirane vrstice, katero knjigo prav za prav smatra za kič in šund? Ali mogoče Jožeta Kranjca, ki je bil sam nekoč sotrudnik »Ognja« in ki je bil tudi sprejet v zbirko »Sedem mladih«. Ali Weiskopfa, ki je priznan nemški pisatelj, čigar dela ne objavlja samo Malik, temveč tudi Kiepenheuer? Vrag si ga vedi: mogoče pa Flammarion ni po godu? In kateri prispevki so v »Koledarju« vredni teh imen? Vse to bi radi vedeli, da se bomo v bodoče znali izogibati »kiču in šundu«. — Talpa.

In »Delav. Pravica«. Kakor »Ogenj« nad Cankarjevo družbo, se je krščansko-socialni tednik »Del. Pravica« surovo in nedostojno obregnil ob našo »Svobodo«. Nepodpisani dopisnik »Del. Pravice« hoče brez vsake vzročne zveze proglašati nas za »špispurgarske« socialiste, ker smo v 3. številki citirali značilne misli katoliškega teoretika Cathreina o socializmu. Preljubi ljudje okrog »Del. Pravice«, če vam je neprijetno katoliško stališče raznih Cathreinov, potem se razračunavajte z njimi! Če se bojite, da vam bo škodovalo protisocialistično stališče priznanih katoliških teoretikov, napravite mejo med njimi in seboj! Po vašem pisanju pa izgleda tako, kakor da je večji grešnik oni, ki

greh razodene in obsodi, nego oni, ki greh napravi. Lotite se torej pravih grešnikov in pomagajte jim iz znote! Če mislimo na čudovito krivuljasto pot sloven. krščanskega »socializma«, moramo priznati, da jih boste res težko reševali. Če si pa ne upate obrniti se na pravi naslov, pa rajši molčite! —elj.

Mladinski list. Zelo važen problem naših izseljencev in njihovih organizacij je mladina, zlasti mladina, ki je rojena v novi domovini in ki mora hoditi v tujejezične šole. Taka mladina ohrani sicer v svoji prvi generaciji pod vplivom slovenskih staršev še vedno svoj materinski jezik, ali v drugi in tretji generaciji pa se pač asimilira in prevzame jezik nove domovine. Zelo pereče je to vprašanje za naše izseljence v Zedinjenih državah in ti se tudi zavedajo važnosti tega vprašanja. Organizacije naših izseljencev v Ameriki so razne podporne jednote. Največja med njimi je socialistično orientirana in od socialistov vodena Slovenska Narodna Podporna Jednota, ki je imela 31. dec. 1930 skupno 63.448 članov in to v oddelku odraslih 44.846 in v mladinskem oddelku 18.602. Za ta mladinski oddelk, ki ima radi zgoraj omenjene potrebe tudi že celo vrsto tkzv. angleško govorečih društev, izdaja Jednota že deseto leto mladinski časopis »Mladinski list«, ki izhaja mesečno na 32 straneh v 8406 izvodih, polovico s slovenskim, polovico z angleškim besedilom. List, ki ga urejata ss. Ivan Molek in Louis Beniger, je — kar lahko mirno rečem — najboljši slovenski mladinski list sploh. Je bogato ilustriran in je tudi po vsebini bogat. Vsebina je svobodomiselná in vzgaja mladino res k svobodni volji in svobodnemu prepričanju brez vseh mogočih priveskov in vplivov, ki so jih naši mladinski listi — izvzemši Našega Obzora — tako polni. Vsi leposlovni prispevki Mladinskega lista imajo socialno tendenco ali motive; zlasti opažamo to pri pesmih in povestih Mileta Klopčiča, Jožeta Kovača, Kather Zupančičeve in Ane P. Krasne. Pri pripovednih spisih prevladujejo poleg imenovanih še prispevki Ivana Jonteza, Ivana Vuka, Strica Jožeta in Louisa Benigerja. Mladini sami je posvečen »Naš kotiček«, ki je vedno bolj poln pisem in prispevkov mladine same. — Mladinski list zelo dobro služi svojemu namenu, t. j. vzbuditvi proletarske zavesti v naši mladini onstran oceana in ohranitvi te mladine pred prebrzo naturalizacijo in poamerikanizacijo. Našim rojakom v novi domovini je list lahko v čast, nam pa naj bi bil za vzgled. —on-

Umetniška matica. Tretje leto edicij Umetniške matice v Ljubljani, o katere namenih in pomenu glej izčrpen članek v

lanski »Svobodi« str. 142-144, nam je prineslo sledeče edicije: Monografijo bratov Vidmarjev in 4 slike: Ivana Kosa lesoreze: »Stari Maribor«, Fabrika« in »Gorenjski motiv« ter litografijo Nika Pirnata »Ljubezen«. Člani so dobili za 24 Din monografijo ter po izbori dve od omenjenih slik. Slike so prav dobro izbrane, zlasti ugajata »Fabrika« in »Ljubezen«. Delovnemu ljudstvu bodo dobro služile za okrasitev stanovanj ter bodo prav lahko nadomestile razno starinsko, neokusno in tujo navlako, ki se danes šopiri po stenah domov našega delavstva. Pa tudi monografija nam prikazuje prilično dobra dela bratov Nandeta in Draga Vidmarja. Vsak je zastopan z 12 posnetki del. Sicer imata brata Vidmarja mnogo manj socialnih motivov, kot n. pr. lani Kos, večinoma so to pokrajine, tihožitja in portreti, ali kljub temu je vse izraz današnje dobe. Zanimiv uvod v monografijo o bratih Vidmarjih je napisal Tone Seliškar. Za prihodnje leto obljublja Umetniška matica poleg monografije še reprodukcije barvnih slik. — Želeli bi zlasti v monografijah več socialnih motivov, ki jih ima vsak upodabljaljoči umetnik dovolj, kajti ti zanimajo krog odjemalcev Maticе.

-on-

Zadružno leposlovje. Veliko gospodarsko in socialno gibanje, ki je zgrabilo ves svet in združuje danes do 250 milijonov ljudi, na leposlovje še ni imelo posebnega vpliva. Združitev posameznikov po načelu samopomoči z namenom skupnega dobavljanja in konzuma življienskiht potrebščin, skupne produkcije, skupne vršitve denarnih poslov itd. še ni dalo leposlovcem dovolj dejanj in motivov za pesmi, povesti, romane, drame itd. Obstojta sicer nekaj pesmi, nekaj otroških slikanic z zadružno vsebino, tudi nekaj igrokazov. Prvo večjo stvar nam pa nudi novela »Die Leute aus der Kröten-gasse« (Ljudje iz želvine ulice), ki je izšla nedavno iz peresa porenjskega pesnika Michela Beckerja v zadružni založbi Gepag v Kölnu. Becker popisuje v tej noveli začetno delo rohdalskih tkalcev, ko so se pripravljali na otvoritev prve zadružne prodajalne v Želvini ulici v Rochdalu 1844. leta. Lepo nam prikazuje simpatične postavе pionirja celega gibanja tkalca Karla Howartha, krojača Johna Benta in njegove hčerke Kristine, Napoleonovega vojščaka Samuela Ashwortha, ki je prepričan, da bodo dosegli tkalci kljub vsemu novi Waterloo nad kapitalizmom, Williama Cooperja, simpatizirajočega zdravnika Roberta Barherja in druge.

»In nato se je usedel stari Miles Ashwort na stran, ničesar ni jedel in pil od

vsega, kar je morala dati prodajalna, marveč je le sanjal in sanjal:

»Karl Howarth je vendar novi Napoleon.

Mi smo vendar bili Waterloo delavstva...«

In prišla je noč in žareče je rodila novi dan.« zaključuje pesnik svojo lepo sliko gibanja, ki je osvojilo svet. — Po obvestilu v »Konzumentu« pričakujemo skorajšnjega slovenskega prevoda. -on-

Der Bücherkreis. Književne družbe kakor so pri nas Cankarjeva, Vodnikova, Mohorjeva imajo tudi v Nemčiji. Le oblika in organizacija so malo različne od naših. Delavstvo ima tako družbo v obliki zadruga »Der Bücherkreis«. Ta zadruga izdaja četrtletno po tri knjige in imajo člani za S 1.80 (Din 14.40) oz. S 5.40 (Din 43.20) četrtletno pravico do ene knjige od teh treh po lastni izbori. Lahko jih pa naroče tudi več in dobe jih po znižani ceni za S 5.40 mesto za S 8.64 (Din 67.92). Brezplačno dobijo člani vsako četrtletje še ilustriran časopis na 80 straneh in vsako leto tkzv. premijo za zvestobo, ki jim daje pravico naročiti eno knjigo, ki stane drugače 42 Din, za Din 21.60. V petih letih obstoja je razdala ta založba že preko 1 milijona knjig. Za primer navajam knjige, ki so oz. bodo izšle v prvem in drugem četrtletju 1931 za izbero: O. Mänchen, Reise in Tuwa (poto-pis); Karl Schröder: Familie Marhart (I. del romana); Četverikov: Die Rebellion des Ingenieurs Karinsky (sovjetski roman); Lustiges Buch (II. zv., sestavil A. Goldstein); Karl Schröder: Familie Marhert (II. del); Franz Jung: Hausierer (prez skozi gospodarske odvisnosti blagovne trgovine). — Morda bo zanimala ta založba kake naše knjižnice ali pa čitatelje. Poslovnica družbe za Avstrijo je Wiener Volksbuchhandlung, Wien VI., Gumpendorferstrasse 18.

»Družba in gospodarstvo«. Pod naslovom »Gesellschaft und Wirtschaft« je izšlo v založbi Bibliografičnega Instituta A. G. v Leipzigu statistično osnovno delo v slikah, v katerem prikazuje Družabni in gospodarski muzej na Dunaju v barvnih slikah produkcijske oblike, družabni red, kulturne stopnje, življienski položaj preteklosti in sedanjosti. Sto delno osmerobarvnih tabel slik v kamnotisku in 30 slik v tekstu. Oblika 46 × 30.5 cm. V platneni mapi 65 Rm. (Din 890.—). — Že pri bežnem prelistanju tega dela v obliki mape dobimo množino novih vtisov, ki ostanejo v spominu. Od kdaj in kje imajo stroje, železnice, avtomobile? Odkod pridejo in kam gredo veliki produkti svetovnega trga pšenica, kavčuk, premog, baker, železo? Kako visoke so dejanske plače v Evropi, v Ameriki, v Aziji? Po-

klicna razvrstitev, razredni boji, mednarodna zadolžitev današnjega dne — kako je s tem pri nas in kako drugje? To delo nam nudi nazorno sliko o takih ter še sto drugih stvarih, ki jih dnevno srečujemo v življenju kot nerešeno vprašanje. »Zapomniti si poenostavljene množinske slike je boljše kakor pozabiti natančne številke,« se glasi motto. Mesto statističnih številčnih vrst, ki so vedno dolgočasne in za lajka nerazumljive, nudi »dunajska metoda« nazorne množinske slike, t. j. barvne simbole za določeno množino ljudi, sirovin, strojev itd. Da primerjamo n. pr. število prebivalcev dveh držav, ne postavimo velikega in malega človeka drugega poleg drugega, kakor je bilo v navadi v prejšnji statistiki po slikah, nego primerja se vrste figur enakih oblik med seboj. Vsaka figura pomeni določeno delno množino: 5 ali 10 ali 50 milijonov ljudi. Več figur kot simbolov raznih narodov postavljenih druga poleg druge, da potem jasno sliko množinskega razmerja. To, po čemer mora težiti vsaka znanost, t. j. da *postane ljudska lastnina in dobrina*, je tu igraje rešeno. Dejstva, ki so jih mogli poznati doslej le strokovnjaki, so predstavljena na

način, da jih lahko razume vsakdo. — Odlično opremljena mapa obsega: 31 tabel slik o najvažnejših svetovnih državah v 5000 letih, o armadah, vojnah in oblikah vladavin; 33 tabel slik o produkciji, porabi, trgovini in prometu; 12 tabel slik o prebivalstvu in naselbinah; 17 tabel slik o delu, organizaciji in socialnem položaju; 6 tabel slik o gospodarskih oblikah in verstvih; k temu še 30 pojasnjujočih in dopolnjujočih tabel z besedilom. — Družabni in gospodarski muzej (Das Gesellschafts- und Wirtschaftsmuseum in Wien, v Rathausu) si je z iznajdbo in izvedbo te nove pisave v slikah pridobil neprecenljivo zaslugo za razvozlanje sveta in za spoznanje resničnosti. »Dunajski način«, ki je vzbudil na vseh razstavah, kjer se je pokazal, veliko pozornost, je dosegel že svetovni sloves. Izdaja tega prvega velikega dela pomeni velik korak naprej v znanost; delo je dragoceno učno sredstvo za vse šole in je zakladnica socialnega znanja za vsakogar. — Naše statističarje — zlasti pri socialnih ustanovah (Delavske zbornice, OUZD itd.) opozarjamo na to delo in si želimo posnemanja in nadomestitve običajnih grafikonov. -on-

DRAMATIČNA PODZVEZA

Dramatični odsek »Svobode« v Ptuju je postal zelo aktiven. Pred dobrim mesecem je vprizoril Anzengruberjevo »Četrto božjo zapoved«, o kateri smo poročali zadnjič, 15. marca pa je nastopil v mestnem gledališču s Haškovičevim »Dobrim vojakom Švejkom«, kakor sta ga za oder priredila Maks Brod in Hans Raimann. »Švejek« je prav hvaležen komad za delavske odre; pisatelj je z njim ustvaril dobrodušnega in malce omejenega vojačka, ki natančno izvrši vsa povelja in prav na ta način pokaže, kako so bila nespametna — kakor tudi tisti, ki so jih dali. Svojo ost je naperil pisatelj proti avstrijskemu birokratizmu in avstrijskemu militarizmu. Prav radi ostrih satir in občečloveških idej se mora to delo priljubiti zlasti proletarijatu. Priporočljivo bi bilo, da ga vprizore zato tudi ostale podružnice.

Igra, ki jo je zrežiral požrtvovalni s. Roman Jagušič, je uspela nad pričakovanje dobro. Njegova zasluga je, da

je bil odigran komad povsem v modernem stilu in v hitrem tempu, tako da so se slike, ki jih je 14, odigravale brez dolgih pavz druga za drugo. Glavno vlogo ima v igri seveda Švejek, ki ga je podal sodrug Tomanič; zdi se, da si ptujski igralci niso mogli izbrati boljšega Švejka, kakor so ga našli v Tomaniču. Že njegova maska je bila nekaj prav posebnega in je že sama po sebi zbujala smeh. Pa tudi celotna igra je bila povsem v skladu s Švejkom, kakršnega je ustvaril Hašek. Tomanič se odlikuje po sigurnem nastopu, naravni šaljivosti in okretnosti. Režiser Jagušič je odigral več oseb, in sicer: polkovnika von Schröderja, sodnega zdravnika dr. Bautzeja in profesorja zgodovine. Najboljši je bil kot profesor zgodovine, kjer je bil res prav »duhovito« profesorski; dober je bil tudi kot polkovnik, kot sodni zdravnik, pa je bil malo premalo osoren. Sicer pa je Jagušič ne samo dober režiser, temveč tudi prav dober igralec; njegova igra je zmeraj na-

ravna — brez vsakega nepotrebnega pretravanja. S. Kralj je podal tipičnega krčmarja prepričevalno, s. Artenjak pa nadporočnika Lukascha strumno, a vendar s človeško črto. Drugi igralci vojakov so bili nekoliko preveč »civilisti« — razen Vodičke —, kar pa je oprostljivo, ker vemo, da še niso nosili vojaških pušk; nekateri se tudi na povelja niso dobro razumeli. Sicer so vojaki samo statisti, ki tvorijo ozadje, vendar je potrebno, da se ti igralce priuče pravilni držji in strumnosti. Tovarnar Baranyi (s. Ljubec) je bil po maski premlad; od njega bi si želel več okretnosti, kakor tudi od drugih. Predvsem bo treba prihodnjič paziti, da ne nastajajo med pogovori predolgi presledki. — Izmed ženskih vlog je dosegla največ uspeha s. Korparova (Schröderjeva kuharica), od Dolly (s. Tementova) bi si želel več temperamenta. Ostale ženske vloge, ki sta jih podali Kranjčeva in Zavčeva, so bile zadovoljive.

Tudi to pot je bilo mestno gledališče zasedeno do zadnjega kottička. Kakor čujemo, pripravljajo ptujski sodrugi za letošnjo sezono še Cankarjevega »Hlapca Jerneja«. Požrtvovalnim ptujskim sodrugom želimo tudi pri tej igri največ uspeha! — Talpa.

»Dva bregova« na Jesenicah. Po daljšem odmoru je vprizoril dramatični odsek »Svobode« na Jesenicah v nedeljo, dne 1. marca t. l. Leskovčeva socialno dramo »Dva bregova«. Drama nam prikazuje v treh dejanjih oba bregova v človeški družbi, kakor si jih je zamislil beraški vodja Macafur: ta breg beračev in oni breg bogatinov. Prehod iz enega na drugi breg ni dovoljen in brez izdajstva tega brega ni mogoč. Na vsakem obeh bregov vladajo posebni zakoni in iz tega brega hodijo na onega beračiti in krasti, iz onega na tega pa po zabavo in žen-

ske. Tudi zблиžanje obeh bregov kot ga želi Krištof Bogataj prepreči Macafur in Krištof pade vsled te želje zadet od Macafurjevega učenca Floreta Brige. — Jeseničani so se potrudili prikazati dramo čimbolj realno. Težko je reči, koliko je to uspelo. Zelo dobri so bili zlasti Flore Briga (s. Ivan Toman), hčerka Rona (s. Kraševčeva) in mati Komposarica (sodr. Weissova), dasi je slednja preveč prehajala v dialekt. Tudi igra Macafurja (s. Škerlj) in njegov nastop sta bila primerena. Manj sta mi ugajala Župan (s. P. Stravs) in Krištof Bogataj (s. Jaka Vodnou), ker sta kljub sicer dobri igri podala premalo županskega oz. odvetniškega nastopa, dasi sta to podeželski župan in odvetnik. Manjše vloge kot beračev Križmšveta (s. Pleš), Razpotnika (s. Čelešnik), Arčona (s. Setina), Kita (s. Jelen), policaja (s. Breič), Sobé (s. Omanova) in Muhe (s. Stravsova) so bile dobre. Tudi ljudje iz množice (berači, beračice, potepuhi itd.) so bili delu kos in lahko trdim, da je bilo najbolje tretje dejanje, in tu tretji prizor, kjer je v beraškem plesu potrebna igra množice. Ugajali so tudi prvi prizor (Macafur in berači), tretji prizor (Macafur in Flore Briga) in osmi prizor (Brige, Rona), vsi iz drugega dejanja. Šepetalec je bil preglašen. Režijo je dobro vodil s. Škerlj. Inszenacija primerna. Dvorana nabito polna. Igro si morali ponoviti še v nedeljo, 8. marca, in na praznik 19. marca t. l. S takimi uprizoritvami bo jeseniška »Svoboda« izpopolnila svoje delo in bo lahko povsem zadovoljila svoje naloge na tem polju svojega delovanja. Treba bo mlade moči, ki jih ima ta naša podružnica, dovolj zainteresirati in predstave bodo lahko redne. Med odmori je pridno in dobro sviral nedavno ustanovljeni orkester kovinarske godbe, obstoječ iz 18 moč. -on-

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

»Naprej« v Ptuj se je združil s »Svobodo«. Tok današnjega časa se je končno začel odražati tudi v izgradnji naše kulturne organizacije. Dočim so ostale panoge delavskega pokreta sledile kolikor toliko zakonu razvoja in se temu primerno formirale v modernih, enotnih organizacijah, se kulturni pokret še ni mogel

znajti v svoji, duhu časa odgovarjajoči vlogi in je domala ostal na svoji začetni stopnji. Razkošan po raznih društvih, ni mogel ustvariti enotne misli, enotne orientacije. Da se je v taki desorientaciji dogodilo in se še dogaja mnogo zmot, nas pač ne sme začuditi. Toda vse te zmete so dale pokretu tudi svojo solo; ustva-

rile so razglabljanja in iskanja prave poti, zlasti še v mladi generaciji. Vse to prihaja vse bolj do izraza v stremljenjih po koncentraciji kulturnega pokreta. Ta stremljenja niso specifično lokalnega značaja, ampak so svetovni pojav. Misel koncentracije se je že tudi povsod, kjer obstoja napreden delavski pokret, močno uveljavila in pridobiva vse bolj na razmah. (V Avstriji sta se pred leti spojili organizaciji »Kinderfreunde« in »Freie Schule«). V Sloveniji je naša »Svoboda« že iz vsega početka osvojila načelo najtesnejše koncentracije in to načelo je bilo vodilno za vso dobo njenega delovanja. Uspehi niso izostali! Ne samo, da so v obliki nebroj podružnic nastale močne kolektivne kulturne zajednice, ta misel se je zanesla tudi preko mej organizacij. Čela tri leta so se v Del. pevskem društvu »Naprej« v Ptujju vodile debato o spojitvi s »Svobodo«. Iz leta v leto je postajal glas po združitvi krepkejši, dokler ni bil na obnem zboru dne 8. marca 1931 končno sprejet sklep, da se »Naprej« dejansko združi s »Svobodo«. Mesto »Napreja« se je v Ptujju porodil Pevski odsek »Svobode« in danes je »Svoboda« edina delavska kulturna organizacija v Ptujju.

Deset let je »Naprej« dvigal zastavo delavske pesmi, kar mu naj bo v ponos in slavo. V poseben ponos pa naj mu bo, da je doumel svojo vlogo in žrtvoval svojo preteklost v dobrobit skupnosti, s čimer je napravljen krepek korak naprej. Naj bi bil »Naprej« kažipot vsem, ki še niso dosežili svojega koraka.

V imenu pevske podzveze »Svobode« je »Naprejevce« pozdravil s. Presl iz Maribora. Danes pa jim »Svobodaši« širom Slovenije kličejo: »Pozdravljeni v naši sredini kot enaki med enakimi!»

Prvi odbor sedanjega pevskega odseka »Svobode« je sestavljen sledeče: Šmid Matevž, predsednik; Rozman Franc, podpredsednik; Podlaha Anton, tajnik; Gabriel Franc, blagajnik; Korpar Franc, II. blagajnik; Sirec Franc, arhivar, Tili Karel, zastavonoša; Frenkovič Ivan, kontrolor. Naj bi ta prvi odbor želel kar največ uspehov!

Ali delavski pevski zbor v Ljubljani res ni mogoč? Ze v lanski »Svobodi« št. 7. str. 194, sem pisal o težavah, na katere je naletelo prizadevanje, da si delavstvo ustvari tudi v Ljubljani svoj lastni pevski zbor. Imeli smo in imamo zbor »Ivan Cankar«, »Grafiko«, zbor pe-

kovskih in mesarskih pomočnikov, tudi zbor »Svobode« je vadil. In danes? Ničesar ni, lahko rečemo. Zadnja dva zbora sta utihnila. »Ivan Cankar« s preostanki svojih moči nastopa na koncertih Hubadove pevske župe, pri pevski podzvezi »Svobode« oz. pri prejšnji »Delavski pevski zvezi« ga pa ni bilo. »Grafika« pač častno zastopa le eno panogo delavstva, ali skupnega, splošnega, reprezentančnega delavskega zbora pa ni v Ljubljani... Ali je res Ljubljana zaspana? Poglejmo je Maribor, Celje, Jesenice, Javornik, Hraštnik in druge manjše kraje po naši banovini. In pogledjmo si meščanske pevske zборе: Kdo poje tu? Ali ni mnogo delavcev vmes, ki prinašajo pesmi in pevskemu gibanju meščanstva slavo in hvalo, a nihče ne omenja, da so bili pevci delavci! Vzbudimo se in spregledjmo, dokler je še čas. —on—

Rogaška Slatina. Tukajšnja podružnica »Svobode« je ustanovila decembra 1930. pevski odsek. Naši sodrugi so prišli na misel, ustanoviti ta odsek, takrat, ko so nas obiskali celjski sodrugi, ki so priredili v Zdraviliškem domu tako lep koncert. Naš pevski odsek prav lepo napreduje in kmalu bomo mogli Rogaški Slatini dokazati, da je le pri delavcih volja in veselje do kulturnega dela. Za predsednika tega odseki je bil izvoljen s. E. Weinberger, za blagajnika s. O. Kolar, za arhivarja s. M. Škrjanc. Za učiteljica smo si pridobili g. V. Fischerja, ki je že sedaj na vajah dokazal, da ima mnogo veselja in dobre volje za naš odsek.

Vse one sodruge, ki imajo veselje do petja, pa vabimo, naj se vpišejo v ta odsek; marsikomu bo petje uteha v skrbi polnih dnevih. Čim več nas bo, tem bolj mogočno bo odmevala naša pesem: Združite se, vsi trpini... — Kolja.

Proslava 10 letnice obstoja ptujske »Svobode« in pevskega odseka »Svoboda« se vrši 25. in 26. aprila t. l. Na predvečer, t. j. 25. aprila, ob 8. uri se vrši pevski koncert v mestnem gledališču. Drugi dan ob 8. uri dopoldne konferenca v hotelu »Slon«. Po konferenci ogled po mestu in ogled muzeja. Popoldne ob 3. uri delavska predstava »Hlapec Jernej in njegova pravica«; nato prosta zabava s plesom v hotelu »Slon«. Vabimo vse podružnice »Svobode« in delavska pevska društva k tej proslavi. — Odbor.

DELAVSKI SPORT

Delavska foto-amaterska zveza v Nemčiji je priredila nedavno v zvezi s svojo državno konferenco razstavo fotografij, ki priča kljub kratkem obstoju o dobrem povprečju vseh sodelujočih skupin. Predvsem prihajajo v ospredje nalog teh skupin socialni motivi, kajti šele tu se pričenjata za delavskega amaterja njegovo temeljno in prilaščeno delovanje in možnost. Tu je tudi meja, kjer se ločijo razpotja meščanskega fotografskega sporta in socialističnega amaterja: na eni strani razvoj k originalnemu, k nečemu, česar še ni bilo, k estetično-lepemu, na drugi strani stalno povračanje k dokumentaricnemu, ne romantičnemu, ne k lepo-friziranemu. Tako napreduje delavska fotografsko gibanje in teži za uresničenjem tega končnega cilja. Dasi se goje poleg tega tudi še druge panoge fotografije, vendar se ne pozablja nikdar na temeljno vzgojo k temu. To hoče gojiti in pospeševati Delavska foto-amaterska zveza (A. L. B.).

Iz delovanja posameznih sportnih zvez.

Amerika. V ameriških Delavskih telovadnih enotah in med delavskimi sportniki se pripravljajo že daljšo dobo na čim večjo udeležbo na II. Mednarodni delavski Olimpijadi na Dunaju. Obisk je že zagotovljen in sporočajo, da se bodo podali na pot v Evropo 25. junija in bodo dospeli na Dunaj 16. julija. Na Dunaju ostanejo vso dobo Olimpijade, nakar bodo odpotovali k prijateljem.

Anglija. Delavska sportna zveza je prijavila že številno delegacijo za Dunaj. Tekem se bo udeležilo aktivno 14 nogometašev, 8 kolesarjev, 8 lahkih atletov, 4 atletinje, 4 plavalci, 8 igralcev tenisa in 1 igralka tenisa. Za organizacijo potovanja je bil sestavljen poseben odbor, ki je že pričel z akcijo za pridobitev potovalnih denarnih sredstev. Celotni izdatki so proračunjeni na 1000 funtov šterlingov, kar je približno naših 275.000 Din.

Avstrija. Osrednja zveza za sport in telesno vzgojo (ASKÖ) se je po mnogih članih udeležila zimskosportne Olimpijade.

Češkoslovaška. Nemška zveza delavskih kolesarjev in motociklistov se pri-

pravlja na veliko ekspedicijo na kolesih na Dunaj. Zveza D. T. J. v Pragi se bo v zelo častnem številu udeležila Olimpijade in upa zlasti v telovadbi na velike uspehe.

Finska. Delavska sportna in telovadna zveza v Helsinkih (Tul) se je udeležila zimskosportne Olimpijade s 15 tekmovalci in dosegla kakor pri I. zimskosportni Olimpijadi v l. 1925. večino prvih mest v vseh panogah bele umetnosti. Tudi splošne Olimpijade se udeleži v velikem številu in upa zlasti v lahki atletiki in vodnih sportih na uspehe.

Madžarska. Delavska sportna zveza je imela v Mürzzuschlagu 60 zastopnikov. Na dunajsko Olimpijado pa pošlje 200 tekmovalcev, med njimi nogometaše, telovadce, lahke atlete, kolesarje, plavče in rokoborce.

Nemčija. O božiču je imela Delavska telovadna in sportna zveza v Krkonoših izbirne tekme za II. zimskosportno Olimpijado, ki se jih je udeležilo 500 tekmovalcev. Doseženi so bili tile najboljši uspehi: smučanje na 10 km 37:23 min.; na 15 km 59:45 min., na 40 km 1:58,27 ure. Pri kombiniranem tekmovanju, ki je obstajalo iz ovir in skokov, so bili doseženi skoki 43 m. Olimpijade se je udeležila s 30 tekmovalci.

Palestina. Delavska sportna zveza pripravlja veliko potovanje na Delavsko Olimpijado na Dunaju, ki bo šela več kot 100 oseb. Članstvo se bo udeležilo skupnih prostih vaj, lahke atletike, nogometa, kolesarjenja in plavanja. Odšli bodo v dveh oddelkih. Prvi oddelek pojde na pot že v aprilu in se poda po izkrcanju v Solunu na pot s kolesi. Drugi oddelek bo obstojal iz 8 motociklistov, ki pojdejo na pot že v maju, da izvrše krožno vožnjo skozi Italijo, Francijo, Nemčijo in Češkoslovaško na Dunaj.

Švica. Delavska sportna zveza je imela o božiču izločilne tekme za II. zimskosportno Olimpijado, pri katerih je bilo izbranih 6 tekmovalcev na 15 in 30 km. Tekmovalci so se pa udeležili tudi kanadskega hockeya in tekem v umetnem drsanju, kjer so se srečali s Finci in Lotiši.

Priloge za Olimpijado. Film zimsko-sportne Olimpijade gotov. Že osem dni po zimskosportni Olimpijadi v Mürzzuschlagu je bil vprizorjen v Apollotheatru prvič film o tej Olimpijadi. Obstojata dva posnetka filma, in sicer nemi in zvočni posnetek. Vsak teh filmov je dolg 350 m in se lahko uporablja kot stranski program. Točno so posneti razni prizori Olimpijade. Poleg tega obstoja še 950 m dolga nema kopija. Cene za film še niso znane. Naroča se na Dunaju. *Dela na stadionu* napredujejo dobro. Pričeli bodo z gradnjo plavalnega stadiona. — *O zimskosportni Olimpijadi* je izšla točna lista doseženih uspehov. O njej posebej še kaj več. — *Pristojni dunajski magistratni uradi* so že prevzeli skrb za Olimpijado v svoje roke. — *Olimpijski urad* se je preselil v sredino mesta in mu je naslov *Wien 1., Schwarzenbergplatz Nr. 18.* — *Svetovni dan otrok* bo otvoritvena prireditev Olimpijade. Izgleda, da bo zelo velikopotezen. Vodstvo Olimpijade je stopilo že v razgovore z organizacijo »Schul- und Kinderfreunde« v Avstriji, ki so zagotovili svoje sodelovanje. — *Tekmovalna v šahu* se bodo tudi vršila v času Olimpijade in udeležile se jih bodo: Nemčija, Madžarska, Lotiška, Švica, Zveza iz Ustja v Češkoslovaški. Vršili se bodo mednarodni in narodni turnirji. — *Nemška zveza v Češkoslovaški (Ustje)* je javila za udeležbo na Olimpijadi 3000 oseb. — *Holandska delavska telovadna in sportna zveza* ima o binkoštih v Arnheimu veliko telovadno in sportno slavje z olimpijskimi vajami kot pripravo na Olimpijado. Izdala je lasten slavnostni opis z vsemi vajami. — *Nemški tekmovalci.* Nemška osrednja komisija za delavski sport je določila na svoji zadnji seji nemška tekmovalna moštva za Dunaj. Postavljenih bo skupno 397 sportnikov in sportnic, ki bodo zastopali naslednje glavne sportne panoge: nogomet 18, rokomet 18, tenis 12, kolesarjenje 77, težka atletika 88, lahka atletika 50, telovadba 22, plavanje 45, veslanje 28, streljanje 6. Pri zimskosportnih tekmah je pa že bilo navzočih 33 zastopnikov. Poleg tega bodo poslale svoje zastopnike ali moštva morda tudi posamezne deželne zveze v Nemčiji, okrožja, okrajji ali pa posamezna društva. Dalje se bo udeležila Zveza delavskih šahistov mednarodnih šahovskih turnirjev in tudi Delavska kegljaška zveza namerava prirediti na Dunaju tekme. Zaenkrat pa za kegljače ne morejo najti nikakega pripravnega kegljišča. — *Mednarodni strokovni odsek za težko atletiko* je zboroval 9. in 10. februarja t. l. na Dunaju in se posvetoval o izvedbi tekem na Olimpijadi. — *Tudi Francija* se pripravlja in na konferenci v dneh 3. in 4. januarja

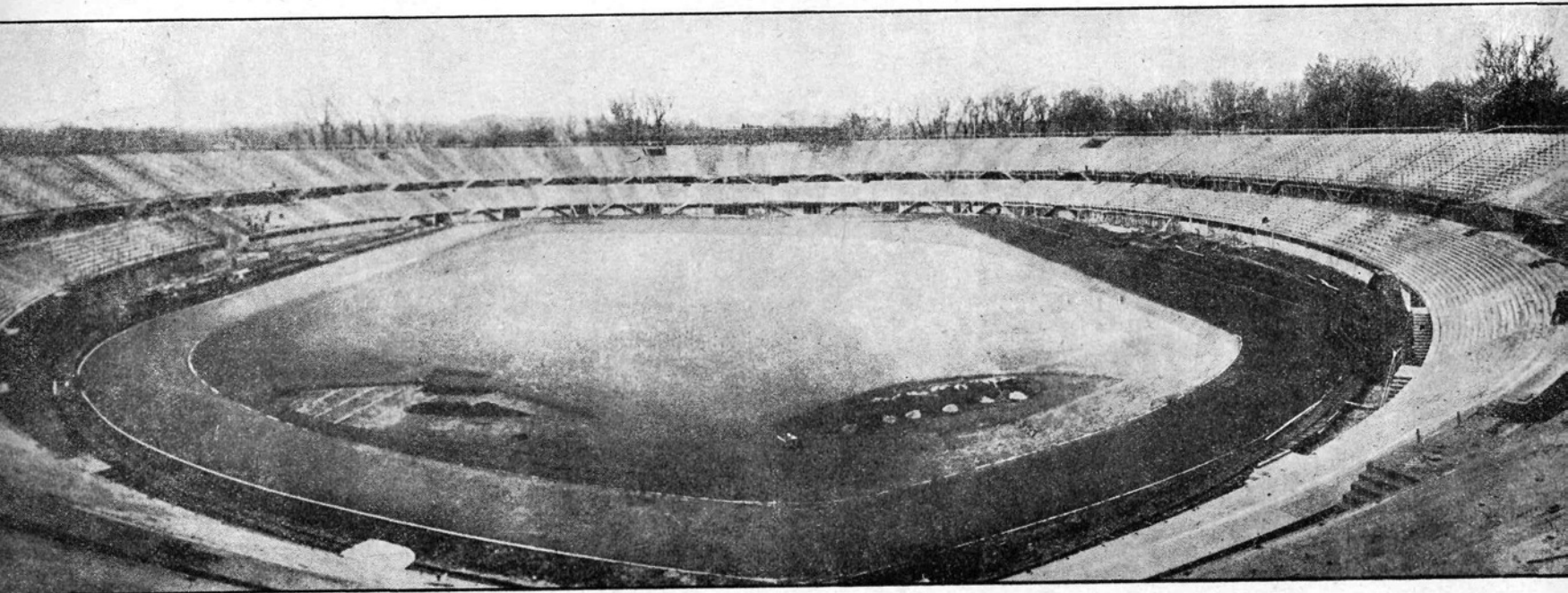
t. l. je bilo sklenjeno prirediti za vajo zvezno slavnost v Roubaixu. Telovadci se bodo udeležili dunajskih tekem na vsak način. — *Zimskosportna Olimpijada* je našla v vsem svetovnem tisku najboljši odmev in oceno ter znači velik uspeh SASI!
-st-

Uspehi delavskih smučarjev v Celju. V nedeljo, dne 8. febr. t. l., sta se vršili v Celju kar dve smuški tekmi, ki so se jih udeležili delavski smučarji, člani delavskega SK »Olimpa« v Celju. Na prvi tekmi, prirejeni od SPD v Celju je dosegel član »Olimpa«, *Rudolf Tkalcič, tretje mesto* v času 3:35 min. napram A. Kopinšku od SPD, ki je dosegel v času 3:14 min. prvo mesto. — Na tekmi smuškega kluba v Celju na razdaljo 18 km je pa dosegel član »Olimpa«, *Herman Tkalcič, celo drugo mesto.* — Uspeha SK »Olimpa« in bratov Tkalcičev sta zelo razveseljiva in razveseljivo je tudi dejstvo, da so sklenili vsi člani SK »Olimpa« korporativno pristopiti k novo se snujoči podružnici »Prijateljev Prirode«.

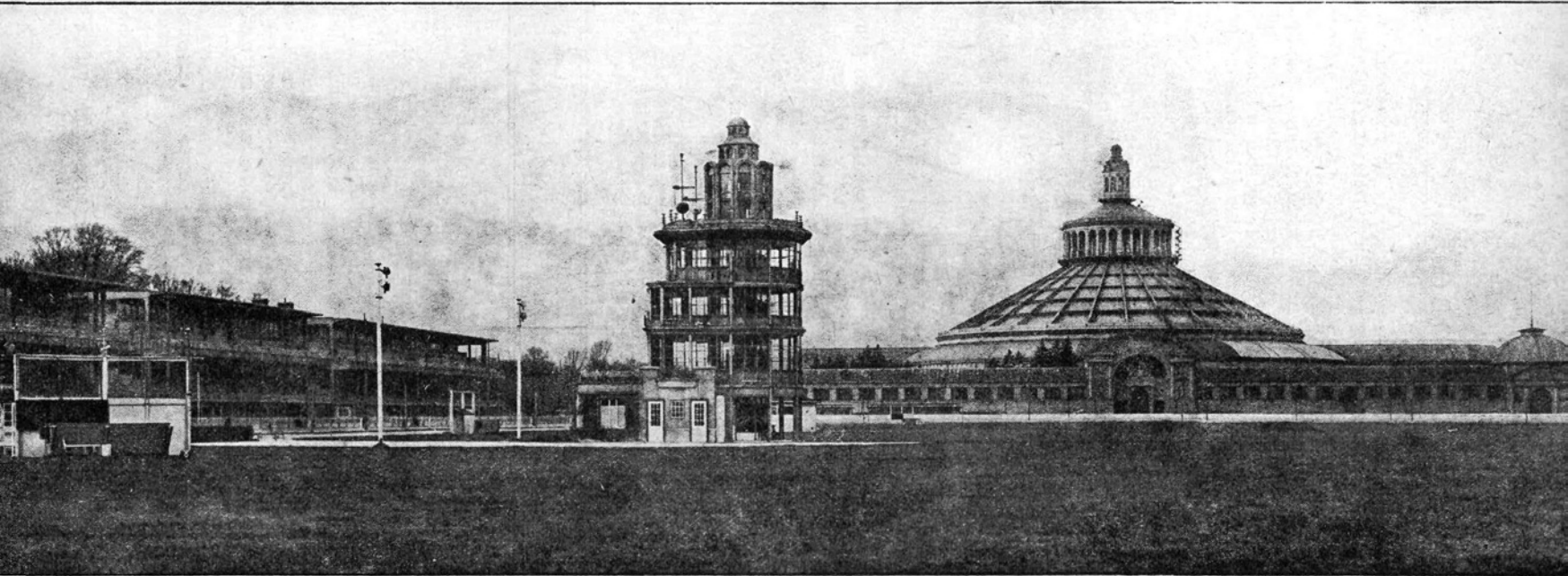
Delavski težki atleti v Sarajevu. Delavski sportni klub »Hajduk« v Sarajevu je priredil 24. januarja t. l. težkoatletski večer svoje atletske sekcije, ki je dobro uspel. Najpre so nastopili boksarski pari (Pilja-Izrael, Jakšič-Sakić in Georgijević-Vuković). Nato je sledilo izvajanje piramid, ki jih je lepo po lastnih kombinacijah izvedlo pet članov SK »Hajduka«. Končno je sledila rokoborba: Par Colner-Grbeša, zmaga prvi; par Matič-Osvald, zmaga Osvald; Numić-Selamadija, zmaga prvi in brata Jagetić neodločno. — Iz tekem je bilo razvidno, da ima atletska sekcija RSK »Hajduka« dobre atlete, ki bodo lahko še marsikaj priborili klubskim barvam.

Stadion na Dunaju.

V Pratru, v srcu Dunaja, tam, kjer bo drevje »kmalu« zopet cvetelo, tam, kamor vlečejo krasni gozdovi in dišeče dunajske klobase mlado in staro, kjer hrešče v ušesih zvoki raznih »šramelnov«, leži vstran od Pratra dirkališče. Že leta 1926. se je vršilo tu slavje 17. okrožja Asköja (Delavske zveze za sport in telesno vzgojo v Avstriji) in dirkališče s svojimi obširnimi trg. lokali, s tekmovalno progo, z velikimi tribunami in z vsemi ostalimi travniki sredi dirkališča, je bilo tej prireditvi na razpolago. Za prireditev Olimpijade pa je ta prostor še premajhen in radi tega je sklenil magistrat mesta Dunaja izdati 6,6 milijonov šilingov (52,8 milj. Din) za zgradbo novega tekmovališča v bližini dirkališča.

Dunajski stadion

Dunajski stadion

Od lanske pomladi so delale delovne skupine pod strokovnjaškim vodstvom na planiranju trat, ki so sedaj že popolnoma gotove in čakajo na pohod, ki ga bodo izvršili borci narodov od 23. do 26. julija 1931. Nato pridejo tekališča in skakalni jarki, ki bodo napolnjeni s fino mletim žlindrastim pepelom, bodo trdno povajane in tako sposobne za tekmovanje. Mogočno, da celo gigantično, se dviguje mogočna prezidava stadijona iz zelenja. V prvem trenutku mislimo, da je zgradba prevelika, da bo s svojo mogočnostjo potlačila prireditve, ki se bodo vršile znotraj velikega sveta. 65.000 sedežev bo nameščenih na tem betonskem podstavku. 18 metrov je visok nastavek, ki razpade v dva dela, v spodnjega in zgornjega. Spodnji del obroča sam je že zelo velikopotezno napravljena ograja z višino skoro 20 stopnic; potem pride šele krožni hodnik, od katerega vodi več kot 30 stopnic k najnižji stopnici zgornjega obroča. Za poznejšo dobo je predvidena še velika, prostostoječa zaščitna streha. Obkrožena bo velika betonska zgradba z velikim obhodom, preko katerega bodo segala stoletna drevesa iz Pratra kakor grmovi. Sočasno dovršujejo izgradbo notranje betonske dvorane za sejne in preoblačilne svrhe, in v bližini građe plavalnico, o kateri bomo še poročali. In tu na teh prostorih, ki jih vidimo na dveh slikah, kjer dela sedaj na stotine ljudi dan za dnem, ker se premikajo valjarji in

tolkači, tu bo zmagovala v juliju tekočega leta **Delavska Olimpijada**.

Po C. Gellertu Cv. K.

Arbeiter Turn- und Sport-Zeitung. — Največja organizacija Socialistične delavske sportne Internacionale (SASI) je Delavska telovadna in sportna zveza v Nemčiji, ki je izdajala 37 let in šest mesecev svoje glasilo — štirinajstdnevnik — pod nazivom Arbeiter Turn-Zeitung. Od 1. januarja 1931 pa izhaja ta list pod novim nazivom Arbeiter Turn- und Sport-Zeitung (ATSZ) in je izpremenila tudi tisk (iz antikve v fraktur). To izorno urejvano glasilo nemških delavskih sportnikov ima tudi dvoje prilog: v vsaki drugi številki list »Die Bundesgenossin« (Sodružica v zvezi), list, ki naj služi pospeševanju splošnih ženskih interesov v zvezi in izhaja že peto leto; v izmeničnih številkah pa list »Jugend und Arbeitersport« že sedmo leto. Zveza ima sedež v Leipzigu, kjer izhajajo tudi vsi listi.

Židovsko delavsko telovadno in sportsko društvo v Leipzigu je bilo ustanovljeno od židovske delovne zajednice in skuša pritegniti židovsko delavstvo v Nemčiji, ki se ni hotelo priključiti splošno nemškimi delavskim društvom, namreč raje meščanskim židovskim sportnim organizacijam »Makabi«, v delavske vrste. Zato se jim nudi posebna ločena židovska organizacija.

RAZNO.

Paberki iz današnjih dni.

Papež govori vsem. Po »Slovenu« z dne 14. febr. 1931 posnemamo, da je govoril papež 12. febr. 1931 ob otvoritvi vaticanske radio-postaje tudi to-le:

Vernikom: ... pozdravljamo ves narod božji in vse ovce božje njive, ves izbrani rod, božje svečeništvo, ljudstvo sveto in odrešeno od Boga.

Vladarjem: ... zavedajoč se neprestano, da ni oblasti razen od Boga, in da bodo morali Bogu dajati strog odgovor.

Podložnikom: Te pa opominjamo, naj bodo pokorni oblastnikom ne kakor ljudem, ampak kakor pooblaščenim od Boga, zakaj, kdor se upira zakoniti oblasti, se upira božjemu redu stvari in s tem samemu sebi piše obsodbo.

Bogatinom: Ti naj vedo, da morajo

smatrati sami sebe kakor služabnike Božje Previdnosti in upravitelje ter razdeljevalce Njegovih blag, katerim sam Jezus Kristus priporoča reveže...

Revežem: Opominjamo jih v Gospodu, naj imajo pred očmi revščino našega Gospoda in Odrešenika Jezusa Kristusa...

Delavcem in delodajalcem: Goreče prosimo tako delavce kakor delodajalce, da se izogibajo medsebojne kakor sovražne borbe, združeni med seboj v bratško in prijateljsko zvezo, ter naj si med seboj nudijo eni sredstva, drugi pa vodstvo, pri čemer ne eden ne drugi ne sme zahtevati več nego to, kar je pravično, tako da oboji v pravem redu in miru zagotavljajo sebi lastno dobro, družbi pa splošno korist.

To so socialna načela katoliške cerkve l. 1931.

Kuharska razstava. Kuharji in natakarji, slaščičarji in peki, predvsem ljubljanskih tvrčk, so priredili začetkom marca že II. kuharsko razstavo v Ljubljani. Razstava, ki jo prirejajo prav za prav delavci oz. nameščenci, nam je predstavljala vsemogoče stvari: viške kuharske umetnosti, ki praktično za 90% naroda nimajo nikakega praktičnega pomena, razne vrste rib in mesnih izdelkov itd. Večina razstavljenega nam je prikazovalo stvari, ki so delavcu in nameščencu le vzbujale apetit in mu prikazovale, kaj utvarja, ali česar in si sam privoščiti ne more. Na razstavi sta sodelovali dve delavski ustanovi, in sicer »Depa«, parna pekarna in Javna kuhinja Delavske zbornice. Prihodnjič pa naj nam naši kuharji, peki in slaščičarji pokažejo tudi kaj za nas bolj praktičnega, n. pr.: »Kako si za nizko, oz. za svojim dohodkom primerno ceno nabavi in pripravi delavec in nameščenec to in ono, zdravo in okusno kosilo, večerjo, zajtrk«. »Kako naj se hrani industrijski delavec, kako nameščenec, kako oni, ki se dosti giblje, kako oni, ki večinoma sedi.« To bodo kulturne prireditve s pravo ceno, ki bodo pokazale vsem plastem naroda kaj koristnega. Dvakrat smo že videli, kaj jedo lahko petični gurmani, sedaj pa bi radi videli še stvari za nas, srednje in nižje plasti. Tudi enen, tečen in zdrav obed je umetnost in umetnost mora priti iz življenja za življenje, ne pa za razstave in mal odstotek gornjih slojev. -on-

Zadružni park. Novi zadružni park v Wisconsinu v Zed. drž. Sev. Amerike je tretji, ki je bil odprt v zadnjih dveh letih. Oba dva druga se nahajata v Sev. Michiganu in Minnesoti. Park ima površine 80 akrov (1 acre = 4046,7838 kvadr. metrov, skupno torej okroglo 323.000 kvadratnih metrov) travnikov in gozdnatega sveta, leži ob reki Brule in je last zadružno organiziranih delavcev in farmerjev Sev. Wisconsinu, ki so se združili in ustanovili zadrugo »North Wisconsin Cooperative Park« (Sev. Wisconsinški zadružni park). Nakupna cena znaša 10 tisoč dolarjev (560.000 Din) in zadruga bo pokrila začetkom marca iz članskih prispevkov 3000 dolarjev. Člani morejo postati delavske in zadružne organizacije. Novi park, v katerem je tudi dobro zgrajena hiša za klube, pomeni idealno središče za rastoče potrebe zadružnih in delavskih organizacij glede poletnih šol in taborenj. — Na tak način si delavstvo Amerike išče primernih krajev za preživetje svojega dela prostega časa. In pri nas? -on-

Delavske radio-ure v Beogradu. Centrala za radniško vaspitanje je sklenila

z upravo beogradske radio-postaje dogovor, da priredi dvakrat mesečno radio-koncerte za delavstvo z raznovrstnim in izbranim programom, v katerem bodo nastopale vse delavske umetniške, pevske, glasbene in druge kulturne skupine. Tudi v Ljubljani smo imeli take ure, ki se pa nikakor niso obnesle, zato gledamo tudi na beogradske, kljub želji za uspeh, bolj skeptično. -on-

Zadružna potovalna agentura. Od francoske Narodne zveze konzumnih zadrug ustanovljeni Narodni odsek za izrabo odmora in počitka je ustanovil ravnokar svojo potovalno agenturo z imenom »Coop«. Agentura je ustanovljena kot navadna zadruga in v vodstvu so zastopniki osrednje organizacije. Prirejala bo posamezna ali skupinska potovanja po vsej Franciji in tudi v inozemstvo in bo na razpolago vsakomur, kdor se je bo le poslužil. Eden glavnih namenov bo pospeševanje in olajšanje skupinskih potovanj. Tudi že na tem polju deluje delavsko združništvo. -on-

»Konzument« — 10 let! 31. marca tl. je preteklo 10 let, odkar izhajajo edini delavski zadružno-gospodarski list v Jugoslaviji. Tudi za drugo delavsko časopisje je pri našem malem narodu redkost, ako doseže desetletnico obstoja — za zadružno-gospodarski list pa še posebej. Je res, da stoji za listom močne zadružne organizacije, vendar tudi te niso baš najlažje našle razumevanje za tak list med svojim članstvom. List je ustanovilo Konzumno društvo za Slovenijo, ki je izdalo prva dva letnika pod uredništvom Štefana Dražila, od 3. do 5. letnika je izhajal list v založbi Zadružne založbe pod uredništvom Antona Kristana, 6. do 10. letnik pa je uredil v založbi Zveze gospodarskih zadrug Cvetko Kristan. Krog tisoč strani gospodarskega čtiva nam nudi ta delavski zadružni mesečnik, ki je tudi sicer pri nas poleg dveh številk Gospodarskega Vestnika (1920—1921) prvi list te vrste v našem gibanju. »Konzumentu«, ki je vedno našel dovolj besed in izrazov v podporo kulturnih stremeljenj delavskega razreda in tudi naše »Svobode«, želimo, naj še mnogo let deluje v prid in prosep delavskega združništva, brez katerega tudi naša delavska kulturna osamosvojitve ne bi bila in ne bo mogoča. K jubileju pa tudi čestitke. -on-

Nekaj o mladinski organizaciji »Detoljub« v Avstriji. Delavska mladina do 14. let je organizirana v Avstriji v organizacijah »Kinderfreunde« (Detoljub) in »Rote Falken« (Rdeči Sokoli), ki sta se v zadnjih letih zelo razvili in se širita tudi v Nemčijo in Češkoslovaško, slično

avstrijskemu društvu »Naturfreunde«. Organizacija »Detoljuba« ima v Avstriji 300 krajevnih društev s 5000 vzgojitelji (od teh je 500 nastavljenih), 70.000 včlanjenih otrok in 100.000 včlanjenih odraslih (predvsem staršev). Vsako leto pristopi 7000 do 10.000 novih članov, enako število jih pa izstopi, ker avtomatično vsled višje starosti preidejo v organizacijo »Rote Falken« ali pa v organizacijo socialistične mladine. Ti prestopi se vrše vsako leto na svečan način na tkzv. mladinskih posvetitvenih svečanostih in se jih udeležuje vsi otroci, ki so dopolnili 14. leto.

»Detoljub« ima precejšnje število lastnih mladinskih kolonij, okrevališč in počitniških kolonij.

Sredstva za vzdrževanje črpa organizacija razen članarine iz podpor delavskih konzumnih društev in drugih zadrug ter delavskih denarnih zavodov, poleg tega pa plača vsak strokovno organizirani delavec na teden razen prispevka za strokovno organizacijo še tkzv. »otroški groš«.

Odbor Mednarodnega urada dela v Ženevi je sklenil na svoji oktobrski seji v Bruslju, da se začne z novimi študijami o smereh in smernicah delavske vzgoje in izobrazbe. To delo MUD bo zelo zanimivo in bo gotovo dovedlo do še zanimivejših zaključkov. —on—

Filmi in kinematografi. — L. 1928. so napravili 1839 dolgih filmov. Lani je produkcija malo padla. Filmske trvdke so bile oprezniješe radi uvajanja zvočnega in barvanega filma. Lani je šest dežel obvladalo mednarodni filmski trg: Amerika je napravila 750, Japonska 400, Nemčija 250, Rusija 150, Anglija 100 in Francija 94 dolgih filmov. Amerika sama je torej producirala sama skoro toliko filmov kakor vse druge države. Avstrija z 20, Poljska s 15, Kitajska, Italija, Španija, Švedska, Čehoslovaška s po 10, Danska in Madjarska s po 5 filmi izginjajo v ogromni produkciji prvih šest držav.

Amerika brez dvoma vodi v filmski produkciji. Zaposluje redno 225.000 delavcev, 30.000 statistov in nekaj tisoč raznih umetnikov. 35% od celokupnih dohodkov prejema ameriška filmska industrija samo iz inozemstva. Japonska filmska produkcija pa ostane večinoma doma.

Začetkom 1929. l. so na vsem svetu našli 57.304 kinematografe, od teh 27.455 v Evropi, 25.333 v Ameriki, 2183 v Aziji, 1693 v Avstraliji in 640 v Afriki.

Proletarski filmi. — Pred vojno je bil samo kulturni film. Proletarskih igralnih filmov ni bilo. Šele ruski revolucionarni film »Potemkin« in »Mati« (po isto-

imenskem romanu Gorkega) je vzbudil pri velikih del. organizacijah vprašanje lastnega igralskega filma. Prvima dvema sta sledila še mogočna filma »Kovači« in »Svobodno ljudstvo«. Nemška socialna demokracija je ustanovila svojo filmsko centralo »Film- und Lichtbilddienst, Berlin«. Prvi večji in doslej najboljši njen film je »V začetku je bila beseda«. Film podaja razvoj nemške socialne demokracije. Tekst je napisal znani nemški proletarski pesnik Max Barthel. Drugi njen film se imenuje »Freie Fahrt« (Prosta pot). Zadnji njen dober film »Bratje« se odigrava v stavki nemških pristaniških delavcev 1896/97 l. Igrajo sami pristaniški delavci, njihove žene in otroci ter drugi ljudje iz ljudstva. Drugi njeni filmi so posneti iz sedanjega delavskega gibanja in so zgolj propagandističnega značaja.

Fašizem ustvarja fašistično literaturo.

Govorilo se je, da fašizem nima moči na kulturnem polju, nima zmožnosti literarnega ustvarjanja. Ne, to je prenegla obsodba. Fašistična literatura se je začela naenkrat bujno razvijati. — Vstal je veliki pesnik Fiorentinec, imenovan Virgilio Fiorentino, in je napisal sedemindvajset pesnitev. »sedemindvajset pesnitev revolucije«. Vsaka pesem izhaja v posebnem zvezku in vsaki mesec bo izšel en zvezek. Prva pesem je posvečena »Mussoliniju«. V naslednjih se opevajo fašistični junaki prav na homerski način. Z velikimi besedami se proslavljajo dejanja fašističnega junaštva od konca svetovne vojne do slavnega pohoda na Rim. Pričarana »sveta trojica« se postavi v bran satanu, ki hoče razrušiti Rim na ruski, boljševiški način. Na klice neznanega vojaka, Danteja in Marije Device podeli bog Mussoliniju nadnaravno avtoriteto in pošlje nadangela Gabrijele v redakcijo »Popolo d'Italia«, da ponese »duceju« liktorski sveženj kot simbol nebeske volje. — Nato se bojuje »duce« s svojimi neumrljivimi tovariši proti sovražnikom na obalah Damacije in proti Leninu. Pozneje se vname huda bitka med črnimi srjaci in komunisti. Prvim pomagajo angeli, drugim satani. Zmaga črnih srjac je neoprečna in Mussolinija odnesejo angeli v nebesa, kjer mu pokaže bog bodočnost fašizma.

V zadnji pesnitvi odpre nebeška moč vrata »Popolo d'Italia« in »duce« pelje skozi nje svojo zmagovito armado v večno mesto (Rim). Bog vstane s svojega trona, da občuduje ta dogodek, medtem ko pokaže vodja črnih srjac slavno zmago kralju. Nato se odpro vrata sv. Petra — prikaže se papež in blagoslovi orožje zmage.

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“NAROČA SE
V MARIBORU
POŠTNI PREDAL 22

Pesnitev konča s prelepo sceno, ko se papež, kralj in »duce« bratski objamejo.

To je velika fašistična umetnost, ki ustvarja veliko kulturo. Vidi se razločno degeneriranost in nezmožnost nacionalistične ustvarjajoče sile, ki drvi, bičana od šovinizma, v nesmisel, fraze in smešnost. Daleč je od resničnega življenja.

Posebni komentarjev k taki poeziji menda ni potreba!

Listnica uredništva.

Vsi sodrudniki, ki ne bodo videli svojih prispevkov v tej številki, naj potrpe. Građiva je namreč polno, denarja pa le za 40 strani in tako ne more biti vse objavljeno v tej številki.

5. številka »Svobode« izide po 1. maju.

Uredništvo.

Nervozni umirajo zgodaj!

**Ste li opazili pri sebi četudi le tupaťam
katerega izmed naslednjih znakov bliža-
joče se živčne oslabeledosti?**

**Hlito razburjenje, nerazpoloženje drgetanje udov, ne-
mirnost, utripanje srca, omotični napadi, tesnoba, ne-
spečnost, nemirne sanje, neobčutljivost posameznih teles-
nih delov, plašljivost, prevelika razdražljivost spriču ugovarjanja,
ropota, duha, poželenje po omamilih, tobaku, alkohola, čaju, kavi, trza-
nje očesnih vek ali migljanje pred očmi, naval krvi, tesnoba, muhavost,
odpoved spomina ali govora, izredna nagnenja ali odvratnost. Ako se po-
javi pri Vas kateri teh znakov nervoznosti, eden močan ali več hkrati, tedaj
so Vaši živeci resno oslabeledeni in potrebujejo okreplja.**

Ne pustite tega vneinar še naprej, ker slede temu lahko kmalu resne motnje
duševnih zmožnosti, kot nesmiselno govorjenje in nazavedna dejanja, hitra
telesna propast in zgodnja smrt. Nič ni na tem, odkod Vaša živčna oslabe-
lost, vabim Vas, pišite mi! Radevolje Vam

zastonj in poštnine prosto enostaven način **odkrijem**

ki Vam bo pripravil veselo iznenadenje. Morda ste za razna sredstva
izdali že mnogo denarja, dosegli pa v najboljšem slučaju le kratkotraj-
no zboljšanje. Zagotavljam Vas, da poznam pravi način

kako slabosti Vaših živecev odpomoči.

Ta način prinese obenem tudi zboljšanje razpoloženja, veselje do
življenja, moč in delazmožnost, da, pisal mi je že marsikdo, da ga
je povsem prerodil. **To dokazujejo tudi mnjenja zdravni-
kov.** Stane Vas samo dopisnico. Pošljem Vam zelo poučno

knjigo popolnoma zastonj.

Če Vam ni mogoče pisati takoj, si **spravite ta oglas!**

Ernst Pasternack, Berlin, SO.

Michaelkirchplatz No 13. Abt. 528